

שֶׁלֶשׁ, מְשַׁלַּחַת מִלְאָכֵי רָעִים אַרְבַּע, אֲמֹר מַעֲתָה בְּמִצְרַיִם לָקוּ אַרְבָּעִים
מִכּוֹת וְעַל הַיָּם לָקוּ מֵאֲתֵים מִכּוֹת :

רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר מִיָּן שָׁפַל מָכָה וּמָכָה שֶׁהָבִיא הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא
עַל הַמִּצְרִים בְּמִצְרַיִם הָיְתָה שֶׁל חֲמֵשׁ מִכּוֹת, שְׁנָאֲמַר, יִשְׁלַח בָּם חֲרוֹן אַפּוֹ
עֲבָרָה וְזַעַם וְצָרָה מְשַׁלַּחַת מִלְאָכֵי רָעִים, חֲרוֹן אַפּוֹ אַחַת, עֲבָרָה שְׁתֵּים,

מדרש בחידוש

שנאמר אל נקמות ה', ממצע הנקמה בין החסד והרחמים וכן עשה עם המצרים שאם נחשוב אל תכליתן נמצא כי מאושרים המה מהאומות חוץ מהאומה ישראלית. כי הגה ארצם זכתה להיות מזבח כפרה לישראל, במה שמלו בתוכה, ושחטו בו את קרבן פסח וגזרק דמו על הקירות כמו שזורקין אותו על גבי המזבח. וכמעט יותר כי מתן דמי הפסח במזבח הוא מתנה אחת, וכאן היו שלש מתנות, וידוע שכל קרבן שרבו מתנותיו הוא חמור מהברו כנראה מסדרם בס' איזהו מקומן. עוד זכתה ארצם שעבר בה הקב"ה בכבודו ובעצמו. והקדושה עם היותה מסתלקת ממקום אחד מנחת רושם ממנה. רושם שיש בו ממש, כל שלא יסלקוהו בטומאה אחרת. ק"ו מחנותו של בשם, ומעיר שעובר בה הקיסר שמטיב למלון אשר לן שם. עוד כל המכות שהוכו לא היו ע"י מלאכי חבלה אלא ע"י השר הממונה על אותו דבר ובאמצעות משה ואהרן. עוד זכו לדבר המתבקש מכל יראי ה' וחושבי שמו, והוא שכל דבר הבא אליו יבא מידו ית' בין טוב או מוטב, כי כודאי הוא הטוב המוחלט. והנה מצרים זכו שלא נטפל להמיתם מלאך המות שנאמר והכתי כל בכור אני ולא המלאך וכו'. וכן כתיב סוס ורוכבו רמה בים. וינער ה' את מצרים בתוך הים. נשפת ברוחך

תחת העפר ועל כן נקרא עופרת לא כן שאר המתכות שהן חסרין. כך גופם של המצרים נתוסף מעין מי שצבה ירכו שאינו יכול להרימה. וכן נעשו כגון העופרת.

נ, נטיות ימינך תבלעמו ארץ. מכילתא : מגיד שהיה הים זורקם ליבשה והיבשה לים. וכן כמה פעמים עד שאמרה היבשה ומה בשעה שלא קבלתי אלא דמו של הבל שהוא יחידי נאמר לי ארור אתה מן האדמה עתה איך אוכל לקבל דמן של אוכלסין אלו. עד שנשבע לה הקב"ה שאינה מעמידה בדין עליהם שנאמר גטית ימינך ונאמר נשבע ה' בימינו. ואין ספק שהיו עדיין חיים במקצת שכבר כתבנו שהיה כל אחד מכיר נוגשו ומכה אותו במנעלו על פניו. ולפי זה ירדו חיים שאולה. ואולי רמה ותולעה אוכלים אותם חיים. או אפשר שעושים תשובה מעין מה שכתבנו בענין קרח עיין במקומו.

הנה לפנינו חמשים מכות ראשיות המושכות כל אחת מהן עמהן ארבעה או חמשה ובכלם לקו המצרים על הים. ואם לא יישר בעיני הקורא את פרטם, יחדש גם הוא חלקו וישתמש מהדרך ששמתי לפניו ומיני ומיניה תתקלס עילאה. ועם היות שראוים היו המצרים בכך עכ"ז כשהקב"ה מתנקם מאויביו בחסד וברחמים הוא מתנקם

אמרי קודש

ביציאת מצרים, עם כ"ז לא היה זה עיקר הישועה בעיניהם, אלא, וירא ישראל בפרוע פרעות", היינו שנתקדש שמו יתברך ע"י מפלת שונאיו, "אז ישיר גלה חוסן ישועות", שזו היתה הישועה הגדולה בעיני ישראל, ולכן אמרו אז שירה ולא לפני כן. (מהרי"ד)

במצרים", היינו מה שנתקדש שמו יתברך במפלת מצרים, ע"כ, "אז ישיר" ולא מקודם. וזו הכונה בפייט שביעי של פסח : "ויושע ה' אום למושעות, וירא ישראל בפרוע פרעות, אז ישיר גלה חוסן ישועות". "ויושע ה' אום למושעות", דאף שכבר היתה להם הישועה

**זֶזַעַם שְׁלֹשׁ, וְצָרָה אַרְבַּע, מְשַׁלַּחַת מְלֶאכִי רָעִים חֲמֵשׁ, אָמֹר מַעֲתָה בְּמִצְרַיִם
לָקוּ חֲמִשִּׁים מִכּוֹת וְעַל הַיָּם לָקוּ חֲמִשִּׁים וּמֵאֲתַיִם מִכּוֹת :**

כִּפָּה מַעֲלוֹת טוֹבוֹת לְמָקוֹם עָלֵינוּ :

**אֱלוֹ הוֹצִיאָנוּ מִמִּצְרַיִם וְלֹא עָשָׂה בָּהֶם שְׁפָטִים
אֱלוֹ עָשָׂה בָּהֶם שְׁפָטִים וְלֹא עָשָׂה בְּאַלְהֵיהֶם**

מדרש בחידוש

להשיג מהותו ית' אלא מתוך מעשיו, בנפלאות ונוראות שיעשה בהם מתוכם יכירו כי הוא ית' עשאו וידעו יכלתו, עכ"ז כשנתבונן בענין מלת ידיעה לא יתכן אלא במי שמשיג הדבר על בוריו וא"א להכחישו בשום פנים וידיעתו ית' מתוך מעשיו, היא אמונה לא ידיעה. אבל כשחמלא הארץ דעה את ה' גם שארית האומות ידעו בבירור מה שאין כת בשכל אנושי לידעו עתה. והמצרים בעת מותם השיגוהו. הוא שאמרו חכמים ראתה שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל בן בוזי שלפי פשיטתו קשה. דהיכן היו השפחות בעת ההיא והלא ישראל מבית עבדים יצאו. ועוד לא אמר ראו השפחות אלא שפחה לשון יחיד. אלא השפחה הזאת היא אותה שאמר שלמה ושפחה כי תירש גברתה שגם היא זכתה אז לראות מראות גדולות כמו שזכו כל העומדים על הים ובכללם המצריים. והיא שהועילה להם לכוללם באומה הנבחרת אחרי דור שלישי כמ"ש דור שלישי יבא בלשון חיוב שהיא הבטחה להם שיבאו אחרי דור שני בדרכים הנודעים אצלו ית'. הנה כי חנוך ורחום ה' וע"כ אין לייחס אצלו ית' צד שמאל כי השמאל מורה דין ורוגז ובו ית' כתיב כי רגע באפו חיים ברצונו. ולז"א ימינך ה' תרעץ אויב. נסית ימינך וכו'.

כמה מעלות. מש"א המגיד מעלות טובות למקום עלינו, והיה נראה שיותר יתכן לומר מעלות טובות עלינו למקום. אל יקשה. כי הוא מעין מה ששנינו אלו מצות האב על הבן שפירושו אלו הן המצות המוטלות על הבן לעשות אל האב. אף כאן כמה מעלות טובות מוטלות עלינו לשבח למקום בשבילו. והנה התחיל בהוציאנו ממצרים לפי שהוא הדבר אשר היינו מבקשים. אך עוד אפשר לומר שבא

כסמו ים. ומי הוא שלא יתרצה למות מידו ית'. כי אין ספק שאף אם הגוף יצטער, הנפש מקבלת הארה. ומתעלת הרבה ותזכה לאור באור החיים. וכן נראה ממאמר שכתבנו שלא היתה הארץ רוצה לקבלם. כי הנה טענתה אינה טענה, שאם לפי שנהרגו בדין היה שלא תקבל שום הרוג והרי היא מקבלת אותם. ואם לפי מה שאמרו שקבלה דמו של הבל שלא היה ניכר מקומו כאילו היו מים, אילו נטבעו לא נשחטו. אלא הענין הוא שהבל היה צדיק גמור ונהרג וע"כ לא היה לה לקבלו עד אשר יענש ההורגו לפיכך להיות המצרים אחרי שקבלו ענשם צדיקים ונענשו בשביל ישראל. ועכשו מומתים ע"י יתברך בדין שיתראה דינם עם ישראל קודם שתקבלם ולזה לא היתה רוצה לקבלם עד שא"ל הקב"ה שלא יעמידנה בדין על דבר זה. וכן משמע ממ"ש הכתוב וחזקתי את לב פרעה ורדף אחריהם ואכבדה בפרעה ובכל חילו וידעו מצרים כי אני ה'. פקה עיניך וראה מה השיגו המצרים באותה שעה. ההשגה שכל הצדיקים מבקשים והזוכה אליה בחייו לא יאונה לו כל רע והוא נשגב מידו ית'. הלא הוא לידע ולהשיג שמו ית' כמ"ש אשגבהו כי ידע שמי ירא שמי אינו אומר שהירא הוא ניצול ע"י מלאך שנאמר כי מלאכיו יצוה לך לשמרך וכו' אבל היודע שמו נשגב וניצול ע"י ית'. וע"ז אנ מתפללים בכל יום ונהיה אנחנו וצאצאינו וכו' כלנו יודעי שמך אף כאן כתיב וידעו מצרים כי אני ה' כלומר שידוככו כ"כ ביסורין שיקבלו עד שיהיו ראויים לידע שמי. ועם כי נאמרה המלה הזאת של וידעו כי אני ה' במקומות רבים, ובפרט ביחזקאל כשהתנבא על מפלת האומות עמון ומואב ואדום וזולתם ופשיטות כלם הוא שלהיות נמנע

אלו עשה באלהיהם ולא הרג את בכוריהם

דינו :

מדרש בחידוש

הקטנה מהטובות שעשה עמנו, הוא מזכירה תמיד למען לא נהיה כפויי טובה לרוב החסדים שעשה לנו. וימצא מקום להוסיף ידו שנית לעשות כהנה וכהנה. ולהוכיח שהיא הקטנה בה התחיל המגיד ואמר אילו הוציאנו ממצרים וכו' כלומר הגם שהוא החסד קטן שגמלנו דיינו. כי אותה היינו מבקשים ולא היינו חוששים שינקום נקמתו אלא שיגאלנו בלבד. אבל הוא יתב' עשה יותר מזה ועשה בהם שפטים. להראות לכל העמים שאנו בניו שנאמר בני בכורי ישראל. וכל המצר לבן מצר לאב. ובשביל מה שעשו לבנו עשה בהם שפטים. אילו עשה בהם שפטים ולא עשה דין באלהיהם (בהגדה שנדפס עם הפי' הוזה איתא שם הנוסחא כך) דיינו. להודיע לנו שאין באלהי העמים ממש הואיל ולא היה בהם כח להצילם. והיינו חייבים להאמין באלקותו ית' ולהסיר גלולי מצרים מתוכנו. אבל נוסף על השפטים שעשה בהם עשה ג"כ דין באלהיהם, ושל כסף ומיני מתכות היו נתכים, ושל עץ נרקבים ושל אבן נשברים וכיוצא, להרחיקנו הרבה מהטינוף ההוא.

אילו עשה דין באלהיהם ולא הרג את בכוריהם דיינו להסיר לגמרי גלולי מצרים לבל הטמא עוד בהם הואיל ולא היה בהם כח אפילו להציל את עצמם. אבל הוא ית' הוסיף והרג את בכוריהם לפי שאלוה המצרים הוא הבכור שבמזלות ובהריגת הבכורות הכל הכירו שאין בו יכולת.

אמרי קודש

בצד הקדושה ולהבדיל אצל הסט"א, וכמ"ש הכלבו סימן ג"ח שהבכורים היו הכומרים במצרים ולכן גזור עליהם שימותו, וה' יתברך רצה לבער רוח טומאת ע"ז של מצרים למען ידעו כי לד' הארץ, ע"כ הרג בכוריהם ועשה שפטים באלהיהם. וההלכה היא דביטל משמשיה לא ביטל ע"ז, ולפי זה אם היה השי"ת עושה שפטים באלהי מצרים קודם הריגת בכוריהם היו המשמשים בטלים ממילא

לתרץ קושיא אחת ששאל ר' אלעזר לרשב"י אביו. והיא אם אדם יש לו עבר והבטיחו להוציאו לחירות ולתת לו ממון הרבה וקיים את דברו היתכן שהאדון הזה יתפאר ממה שעשה והלא אם הדיוט עשה טובה לחברו ומזכירה לו הוא גנאי אצלו. ומאמר שלמה בפי אויל חוטר גאוה ושפתי חכמים ישמרם. שפירשו בו כי האויל אם אין לו אלא חוטר אחד או ענף אחד מדבר טוב הוא מתגאה בו אבל החכמים אף אם יהיו להם כמה וכמה ענפים, הם משמרים אותם ואינם מוציאים אותם מפיהם. ק"ו להקב"ה, וא"כ למה מזכיר כ"כ פעמים בתורה י"מ. והשיב לו שאדרבא בזה ניכרת ענותנותו ית' והוא שנוכרת בתורה ג' פעמים להודיע שמסטר דבינה נפקו. והרמז וחמושים עלו בני ישראל סוד חמשים שערי בינה והוא ית' בא בכח ההוא והוציאם ממצרים כי שם היא הגאולה ומשם אנו עתידים ליגאל שנאמר מ"י ירפא לך.

אכנ"ם לפי הפשט אפשר לומר כי הוא יתברך עשה עמנו כאשר יעשה אדם עם חברו שהטיב לו כמה הטבות גדולות זו למעלה מזו. ולמען לא יהיה כפוי טובה וימנע ממנו מלהטיב לו עוד. הוא מזכיר לו תמיד ההטבה קטנה מכלן שעשה לו. ובזה אין מי שיוכל לומר שכדי להתפאר הוא מזכירה וא"כ היה מזכיר את כלן או לפחות הגדולה ולא הקטנה. וגם אין ראוי לגנותו אלא לשבח. כי בזה ממעיט חוב חברו אצלו. כך הקב"ה עושה עמנו. להיות מה שהוציאנו ממצרים

אלו עשה באלהיהם ולא הרג

בכוריהם דיינו. ויש לדקדק, דהלא בקרא כתיב: „ועברתי בארץ מצרים בלילה הזה והכיתי כל בכור בארמ"צ ובכל אלהי מצרים אעשה שפטים (שמות י"ב, י"ב), נמצא שקדמה הריגת הבכורים לעשיית השפטים באלהיהם, וא"כ היה לו לבעל ההגדה לסדר בהיפך. ויש לבאר, דכל ענין הריגת הבכורים היה יען שהעבודה היתה אז בבכורים, בין

אֵלֹהֵי הָרֶג אֶת בְּכוֹרֵיהֶם וְלֹא נָתַן לָנוּ אֶת מָמוֹנֵם
 אֵלֹהֵי נָתַן לָנוּ אֶת מָמוֹנֵם וְלֹא קָרַע לָנוּ אֶת הַיָּם
 אֵלֹהֵי קָרַע לָנוּ אֶת הַיָּם וְלֹא הֶעֱבִירָנוּ בְּתוֹכּוֹ בְּחֶרֶבָה

דִּינֵנו :
 דִּינֵנו :
 דִּינֵנו :

מדרש בחידוש

הואיל והיינו נצולים. אבל רצה להעבירנו בתוכו
 בחרבה היינו בתוך המים שהיו לנו מימין ומשמאל
 ועל ראשנו ותחתית הים בלבד היה חרב ויבש.
 ולזה נקט המגיד מלת חרבה ולא יבשה כמ"ש
 הכתוב ובני ישראל הלכו ביבשה לפי שהפסוק
 שכתוב בו חרבה רמז בו אהל דכתיב וישם
 אֶת הַיָּם לַחֲרֵבָה ר"ת אה"ל. ואולם ראוי לדקדק
 למה נקט המגיד לשון זה של קרע לנו את הים
 ולא אמר בקע לנו כמ"ש הכתוב ויבקעו המים.
 ואגב ענין זה נבין מו"ל על פסוק וישב הים לפנות
 בקר לאיתנו לתנאו הראשון. מה ענין תנאי שייך
 כאן. כי הלא גדרי התנאי ידועים שכל שאינו
 כתנאי בני גד וב"ר אינו תנאי. ובמעשה בראשית
 איך היה בו תנאי זה. אמנם רז"ל הודיעונו
 שבשעה שאמר הקב"ה אל הים קבל מימות העולם
 ותראה היבשה אמר הים דייני במימות שלי. ויש

אילו הרג את בכוריהם ולא נתן לנו את
 ממונם דיינו כי ממון הרבה היה לנו משלנו. כי
 המצרים לא לקחו משלהם כלום שנאמר וגם
 מקננו ילך עמנו. ועוד שהעשירו ממכת הדם כמו
 שכתבנו למעלה. אבל רצה הוא ית' לתת לנו
 את ממונם של הבכורות שהאחד יורש את אחיו
 שמת.

אילו נתן לנו את ממונם ולא קרע לנו את
 הים דיינו להודיע לנו שהוא אדון הכל וכל אשר
 חפץ הוא עושה בשמים ממעל ועל הארץ מתחת
 ונוטל מזה ונותן לזה והכל בצדק. אבל רצה ג"כ
 לקרוע לנו את הים להראותנו שם כבוד מלכותו
 כמ"ש ראתה שפחה על הים וכ'.

אילו קרע לנו את הים ולא העבירנו בתוכו
 בחרבה אלא שהיה מניח הים רפש וטיט. הגם
 שהיינו טורחים ויגעים להלוך בתוכנו דיינו.

אמרי קודש

מביא בוקע ים ולא כתיב בוקע ים סוף, כמו
 שנאמר טובעו בים סוף. וי"ל דרש"י ז"ל
 הביא מהמכילתא על הפסוק ויבקעו המים
 (שמות י"ד כ"ב) שנבקעו כל מימות שבעולם,
 ואמר א"א ז"ל (מהר"ש) כי בקריעת ים סוף
 עזר הקב"ה לישראל ממצר הים, והרמוז היה
 שעשה הכנה אז שבכל עת שיהיו בני ישראל
 בצרה יושיע להם הקב"ה מצרתם. וזה הרמז
 כאן בוקע ים שבפשטות קאי על ים סוף, והא
 דאמר בלשון סתם ים לרמז על כל מימות
 שבעולם שיבקעו להם וד' יעזור להם. ועל זה
 אמרו זה אלי וכו' ד' ימלוך לעולם ועד,
 שבכל עת שיהיו בצרה יעזור להם ה' ויושיעם.
 וי"ל, דאיתא במד"ר וישלח במנחה ששלח
 יעקב לעשו, שלצורך עצמו לא היה צריך
 רק שעשה הכנה לדורות הבאים, שבשביל
 עצמו א"ל יש לי גבורים כמותך שאומרים

ולא היתה מגיעה להם ההריגה, ולכן ביטל
 ה' יתברך תחילה את משמשי הע"ז, שהם
 הבכורים, ואח"כ הוצרך לבטל הע"ז בעצמה.
 ולפי זה מובנת כונת בעל ההגדה: אילו עשה
 באלהיהם ולא הרג את בכוריהם דיינו, כדין
 ביטל ע"ז ביטל משמשיה.

אילו קרע לנו את הים. מלכותך
 ראו בניך בוקע ים לפני משה זה אלי ענו
 ואמרו ד' ימלוך לעולם ועד. ודקדק א"א ז"ל
 למה מביא דוק הפסוק הזה מן השירה. ואמר,
 דבקריעת ים סוף זכו ישראל להתגלות גדולה
 ולקדושות גדולות, והתפללו שתשאר הקדושה
 לתמיד. וזהו מלכותך ראו בניך בוקע ים לפני
 משה זה אלי ענו ואמרו, דהיינו שהראו
 באצבע, ואז בקשו: „ד' ימלוך לעולם ועד“,
 שתשאר הקדושה לעולם ועד, אד"ק ז"ל.
 וי"ל יותר באריכות, דיש לדקדק למה

אוצר החכמה

להפלא למה סרב הים מלקבל מתנות שהיה נותן לו רבו. אמנם ראוי להאמין ששרו של ים היה מכת מלאכי השרת שקטרגו על בריאת האדם. והיו אומרים האדם הזה שאתה רוצה לברוא עתיד הוא לחטוא ולכן כשא"ל קבל מימות העולם להכין מקום למושב אמר הואיל והאדם הזה יחטא יצטרך לטובעו ובזה תחזור ותטול המתנה שאתה נותן לי. מוטב שאעמוד במים שלי. זה היה סרחון שאעפ"י שבריאת אדם מאוחרת ליקו המים, מאז אמר שרוצה היה לברוא האדם וע"כ צריך להכין מקום לידידתו, ושרו של ים שהיה בידו לפי סברתו לעכב לא רצה לקבל המים כאמור. ולפיכך בעט בו הקב"ה והרגו שנאמר ובתבונתו מחץ רהב. והקוה המים לתוכו על תנאי זה שיהיו תמיד נעים ונדים כאילו הם מוכנים לישפך על הארץ. והוא ליה מתנה על מנת להחזיר לשעתה. והוא שאנו רואים מי הים תמיד שש שעות ביום עולים ושש שעות יורדים ותמיד נדים. ויהי כאשר קרבו ישראל אל הים ויאמר ה' אל משה דבר אל בני ישראל ויסעו. אמר משה אל הים פלוג מימך א"ל איני רוצה. לפי שהרע לו הדבר ואמר לא די שמחויב אני להחזיר המים שנתנו לי, אלא שאתה בא

ליטול ממני גם חלקי הפרטי ותראה היבשה ויעברו בו ישראל, לא כך הוא התנאי אלא להחזיר מה שנתן לי בלבד. ובחימה שפוכה היו רוצים לטובעו עם כל ישראל. והיינו דכתיב והמים להם חומה חמה כתיב. הלך משה ואמר להקב"ה הים אינו רוצה לחלוק מימיו. מיד נראה הקב"ה על הים. וכשראה הים הקב"ה עם משה נס מפניו שנאמר הים ראה וינוס. אמנם חמת מלך מלכו של עולם לא שככה כי השר הזה מסרב בכל צויו ומתעקש. ומה עשה תפס בו ויקרעהו לשנים עשר קרעים כאשר יקרע אדם בגד אחד. ומקול הקריעה נשאו המים קולם ויבכו שנאמר מקולות מים רבים אדירים משברי ים. היינו מים רבים נשאו קולם בשמעם שנקרע הים ונשבר. והים בפרט נשא קולו בבכי שע"כ נקראו מים בוכים שנאמר הבאת עד נבכי ים. ולפי ששערי דמעה לא ננעלו השיבו לאיתנו הראשון היינו לתנאו הראשון להחזיר המתנה כנזכר וגם שמעולם לא יסרב לשום צווי שיבא לו מהצדיקים המושלים יראה אלקים. ומקום הקרע עדיין ניכר. והיינו דגרסי בס' הרואה, הרואה מעברות הים, ומעברות הירדן ומעברות נחל ארנון צריך ליתן שבח והודאה

קודש

למצרים לא בנפשם ולא בגופם, וכדי שיהיה פרסום אלקותו ית' בעולם, והנה המצרים היו קרובים אצל הים והיו עומדים סמוך לבני ישראל בשעה שישראל היו אצל הים רק הענן היה מפסיק בין ישראל לבין המצרים ובודאי ראו המצרים אז את הנס של קריעת ים סוף וכיון שראו המצרים את הנס הגדול הזה היה מן הראוי שיחזרו המצרים לאחוריהם שלא ירדפו עוד אחר בני ישראל וישלחם ברשות והיו יכולים ישראל לעבור דרך היבשה ולא בתוך הים אבל הקב"ה חזק את לבבם של המצרים שלא ירצו לשלח את ישראל ברשותם כדי שיזכו עוד לנסים ולנפלאות ולפרסום שמו ית' בעולם ושלא יהיה להם עוד שום שייכות עם המצרים לא בנפשם ולא בגופם. וי"ל שזהו הענין מה שאומרים אילו קרע לנו את הים ולא העבירנו בתוכו בחרבה דיינו, והיינו שהנס של קי"ס

אמרי

דבר לפני הקב"ה ועושה להם אלא שעשה הכנה לבניו בגלות. וזה י"ל שמסמיכים ונאמר כי פדה ה' את יעקב היינו מעשו, וגאלו מיד חזק ממנו, דבאמת לא היה חזק ממנו כמו שא"ל יש לי גבורים כמותך, אלא שעשה הכנה לתמיד. ואחר דכתיב ד' ימלוך לעולם ועד שנשאת הקדושה לדורות, הביא הפסוק כי פדה ד' את יעקב שפדאהו מעשו כדי לעשות הכנה לדורות.

אילו קרע לנו את הים ולא העבירנו בתוכו בחרבה דיינו. והנה צ"ל בזה שאמר אילו קרע לנו את הים ולא העבירנו בתוכו בחרבה דיינו הלא עיקר קי"ס היה כדי שנוכל לעבור בתוכו בחרבה וי"ל דכבר הובא למעלה בדרוש לשבת הגדול (עמ' ט') בשם א"א ז"ל הענין דסיבב הקב"ה דיצאו ישראל ממצרים שלא ברשות בזרוע נטויה, כדי שלא תשאר להם שום שייכות

קיש

הגדה של פסח

אלו העבירנו בתוכו בחרבה ולא שקע צרינו בתוכו
 אלו שקע צרינו בתוכו ולא ספק צרכנו במדבר ארבעים שנה
 אלו ספק צרכנו במדבר ארבעים שנה ולא האכילנו את המן
 אלו האכילנו את המן ולא נתן לנו את השבת
 אלו נתן לנו את השבת ולא קרבנו לפני הר סיני

1234567

מדרש בחידוש

מפלות שונאי. אבל רצה הוא להחיותנו במדבר ארבעים שנה במדבר שמם נחש ועקרב. ונתן לנו כל מחסורנו אפילו מלבושים ומנעלים כדכתיב שמלתך לא בלתה מעליך ורגלך לא בצקה זה ארבעים שנה. ולזה כיון המגיד באומרו ספק צרכנו במדבר על דרך שאנו מברכים על נעילת מנעלים שעשה לי כל צרכי. והקדימו לאכילת המן כי ספק צרכנו קדם לה שהמן לא ירד עד י"ו באייר והמלבושים הוציאו ממצרים.

אילו ספק צרכנו במדבר ולא האכילנו את המן. אלא היה מטריח אותנו לחרוש ולזרוע ולקצור במדבר, נס גדול היה עושה לנו ועם שהיינו טורחים דיינו. כי סוף סוף היינו רגילים במלאכות אלו במצרים דכתיב בחומר ובלבנים ובכל עבודה בשדה. אבל רצה להאכילנו את המן שהוא לחם שמלאכי השרת אוכלים אותו כדי לזכך חומרנו ונהיה כמלאכים.

אילו האכילנו את המן ולא נתן לנו את השבת קדושה רבה היינו משיגים הואיל והיינו מזוככים כמלאכים. אבל רצה ג"כ לתת לנו את השבת שבו אנו משיגים נשמה יתרה מתנה טובה שהיתה בבית גנזיו יתברך ובוה היינו גדולים ממלאכי השרת. כי הנשמה ההיא היא גבוהה מהם ואנו בת זוג אליה כנודע.

אילו נתן לנו את השבת ולא קרבנו לפני הר סיני הגם כי לא היה נעקר יצה"ר מקרבנו דיינו כי הקדושה ההיא היתה מוספת בנו כח לכבשו. אבל רצה ג"כ לקרבנו לפני הר סיני להפסיק ממנו זוהמת הנחש הקדמוני כמאמרם ז"ל ישראל שקרבו לפני הר סיני פסקה מהם זוהמתן ונעקר לגמרי שורש היצה"ר.

למקום. בשלמא מעברות הירדן ניכר מפני שהקימו שם י"ב אבנים גדולות. מעברות נחל ארנן נמי מפני השני הרים הסמוכים לו. אלא מעברות הים אילו לא נשאר רושם הקרע איך יהיה ניכר. אלא האמת הוא שלא חזר לכמות שהיה לגמרי ועל כן מקומו ניכר. ולז"א אמרו חז"ל קשין מזונותיו של אדם כקריעת ים סוף כי הוקשה לו ית' דברו של ים שהצריכו לקרוע וכמו כן קשה לפניו ית' להמציא מזונות לאיש שראוי לגזור לו שימות ברעב מפני מעשיו הרעים. ולזה לקחו חכמים בכל מקום לשון זה של קריעת י"ס לפי שמ"ש ויבקעו המים הוא שנבקעו כל מימות שבעולם לפרסם הענין. אבל הים נקרע כאמור. וע"כ המגיד לקח לשון קרע לנו את הים להיות הקריעה בשבילנו. ושנקרע הים על הדרך שאמרנו מקרא מלא הוא שנאמר גדול כים שברך מי ירפא לך. ואמרו במדרש מי שעתיד לרפאות שברו של ים הוא ירפא לך. הנה כי נשבר בודאי, ועדיין הוא שבור עד שיבא מי שי'רפאהו. וכמ"ש נצבו כמו נד נוזלים מגיד שלא היו נעים ונדים, אלא גדים בלבד ובוכים.

אילו העבירנו בתוכו בחרבה ולא שקע צרינו בתוכו, אלא היה מונע להם ליכנס בתוכו דיינו, כי כבר היינו נצולים. אבל רצה לשקוע אותם בתוכו להבטיחנו שלא ישובו להצר לנו כמ"ש כי אשר ראיתם את מצרים היום לא תוסיפו לראותם עוד עד עולם.

אלו שקע צרינו בתוכו ולא ספק צרכנו במדבר ארבעים שנה אלא היינו מתים מדי ראותנו נקמתנו מאויבינו דיינו כי כן דרכן של בריות לומר הייתי מת ברצון ובשמחה אם אראה נקמתי

אלו קרבנו לפני הר סיני ולא נתן לנו את התורה

דינו :

מדרש בחידוש

מקום שאנו הולכים נמצא מצוה לעשות והן מצרפות אותנו. כי גלוי וידוע היה אצלו יתברך שצריכים היינו לכך להיותם עתידים לעשות העגל. והתורה והמצוה מזככות ומצילות אותנו מכל רע.

אילו קרבנו לפני הר סיני ולא נתן לנו את התורה הואיל ופסקה זוהמתנו דיינו להנחילנו העה"ב. ולא די זה אלא רצה ג"כ לתת לנו את התורה הכוללת מצות רבות שברבויין בכל

אמרי קודש

לסיני. ותירצו הקדמונים, דכיון דכל שאר החניות היו במחלוקת ועתה נתאחדו כולם כאיש אחד בלב אחד, א"כ זוהי תשובה שלימה.

בעצמו היה די לבני ישראל שלא יצטרכו לילך בתוך הים בחרבה רק בדרך אחרת אבל רצונו ית' לא היה כן כדי שלא יצאו ישראל ברשותם רק ביד רמה ויזכו עוד לפרסום שמו ית' ושלא יהיה להם עוד שום שייכות עם המצרים כנ"ל. (מהר"א)

ועוד נ"ל, ע"פ מה שאמר א"א ז"ל, שהאדם כשהוא לעצמו כמעט מהגמגע שיעשה מצוה בשלימות בכל פרטיה ודקדוקיה. והעצה לזה היא — לכלול עצמו בקדושת כלל ישראל, ודבר זה ישלים החסרון. וזה אפשרי בכל המצוות אשר כל ישראל שווים בחיובן, אבל במצוות תשובה אשר היא לפי ערך גודל חטאו, והרי כל אחד צריך לחשוב בעצמו בעת שחזור בתשובה שאין עוד בעולם מי שיצטרך לעשות תשובה כמוהו, כי לפעמים אפילו חטא קטן לגדול יחשב — לפי הזמן והמקום והעושה, וכדמצינו בפרק בתרא דיומא (דף פו.) דאמר ר' יוחנן כגון אני אי מסגינא ד' אמות בלא תורה וכו', א"כ איך יכלול עצמו בתשובתו בקדושת כלל ישראל. לכן אין לנו עצה אחרת רק להתפלל לה' שיזכנו לעשות תשובה שלימה, כדי שנוכל אח"כ לכלול עצמנו בקדושת כלל ישראל, זת"ד ז"ל. ולפ"ז יובן, כי בכל המצוות צריך לכלול עצמו בתוך כלל ישראל, מלבד מצוות תשובה שכל אחד חייב לשוב בפני עצמו. וזהו: „ויתן שם ישראל נגד ההר — כאיש אחד“, שהיו אז בבחינת פרט, כל אחד לעצמו, ובהכרח היה זה משום שעסקו בתשובה. וזהו שאמר במכילתא: „מה ביאתן לסיני בתשובה כדכתיב ויתן שם ישראל" בלשון יחיד, דהיינו שעשו

אילו קרבנו לפני הר סיני. ויתן שם ישראל נגד ההר (שמות י"ט ב'), ויש לדקדק, דהרי כתוב מקודם באו מדבר סיני ויחנו במדבר, וקאי הכל על ישראל, א"כ היה צריך לכתוב ויחנו שם נגד ההר, ולמה כתב ישראל. גם ויתן לשון יחיד צריך ביאור. והענין, דבכ"מ שכלל ישראל צריכים לישועה, הן בעת צער ומכש"כ בעת הוספת קדושה, בא יעקב ועושה הכנה. וזהו ויתן שם ישראל — ישראל סבא חנה נגד ההר כדי לעשות הכנה לישראל שיוכלו לקבל שפע הקדושה. ולזה מרמז „שם" שהוא בגימטריא רפ"ח וב"ן, שורש העלאת קדושה תעלה בזה המקום, ממילא נטהר המקום והיה בכח ישראל לקבל אור התורה. (מהר"ש)

ופירש"י ז"ל שם: כאיש אחד בלב אחד אבל שאר כל החניות בתרעומת ובמחלוקת. ועל הפסוק ויסעו מרפידים ויבואו מדבר סיני, פירש"י: מה ת"ל, לחזור ולפרש מהיכן גסעו וכו' אלא להקיש גסיעתם מרפידים לביאתן למדבר סיני, מה ביאתן למדבר סיני בתשובה אף גסיעתן מרפידים בתשובה. וצ"ל היכן מצאנו בקרא שעשו תשובה בביאתן

תשובה, והיה כל אחד יחיד בפני עצמו, אף נסיעתן מרפידים בתשובה.

ועוד יש לומר, דאיתא שלפני עשיית מצוה צריכים לעשות תשובה. וממילא בעת קבלת התורה, שהיא כוללת כל המצוות, בודאי עשו תשובה.

ואפשר לומר עוד, דכאשר באו לסיני היתה לישראל התעוררות מחודשת לתשובה, יותר מלפני כן. והוא — ע"ד שכתבו המפרשים כי ז' שבועות הספירה היו דוגמת ז' נקיים, שביציאתם ממצרים היו יוצאים מטומאה לטהרה, דוגמת זבה שפסק דמה ומתחלת ליטהר. והנה מעיקר הדין בנקיים לא בעינן ימים שלימים, דמקצת היום ככולו, והיתה יכולה לטבול בתחלת היום השביעי, ורק מחשש שמא תראה ותסתור אסורה להזדקק עד הלילה. והרמב"ם כתב בהלכות תשובה (פרק ב' הל' ב') ומה היא התשובה, הוא שיעזוב החוטא חטאו וכו' ויעיד עליו יודע תעלומות שלא ישוב לזה החטא לעולם. ופי' בזה הה"ק המגיד מקאזניץ זצ"ל, כי כשאדם עושה תשובה באמת מתקשר בקדושה גדולה כזאת עד שאי אפשר לו ליפול עוד בחטא זה, וזהו: „ויעיד עליו יודע תעלומות שלא ישוב לזה החטא לעולם“, כי אחרי תשובה אמיתית א"א לחטוא עוד, ועדיף בזה מצדיק גמור מעיקרו.

ולפי הדברים האלה, כשבאו ישראל לסיני בר"ח סיון, חשבו שמיד תנתן להם התורה, כי בר"ח התחיל השבוע השביעי, שהוא נגד היום השביעי שבז' נקיים, וכיון שמקצתו ככולו ראוי היה שתנתן התורה מיד עם תחלת השבוע. והטעם שמא תסתור לא שייך הכא, כי בתשובה אמיתית אין שוב חשש שיחטא, כדברי המגיד מקאזניץ זצ"ל, וכאשר ראו ישראל שעדיין אין התורה ניתנת להם, חשבו שעדיין אין תשובתם שלימה, ולכן התחזקו ביתר שאת בתשובה. אבל התורה מעידה: „מה ביאתן לסיני בתשובה“ — היינו, כמו שבבואם לסיני

התחזקו לעשות תשובה שלימה, „כך נסיעתן מרפידים בתשובה“ — שתשובה שלימה זו כבר היתה גם ברפידים, ולפי תשובתם היה ראוי שתנתן התורה מיד עם ביאתם לסיני, אלא שעדיין לא הגיע הזמן שיעד בורא עולם.

ועוד נראה לפרש, דאיתא בכל ספרי יראים דכשבא אדם מישראל לעשות מצוה צריך לעשות הכנה. והנה כאן הוצרכו ישראל לעשות הכנה לקבלת התורה, והיו צריכים הכנה לכל התורה — לרמ"ח מ"ע ולשס"ה ל"ת, ואיך היה אפשר לעשות הכנה גדולה כזו. ע"כ המציאו עצה לזה לעשות תשובה שלמה, כי בזה נכללות כל המצוות (והתשובה צריכה להיות גם על המצוות שלא נעשו בשלימות, כי היו יכולים לעשותן ביתר שלימות), ע"כ התשובה היתה כנגד כל המצוות. ומזה מוכרח שעשו תשובה שלימה, כי בלא"ה לא היה אפשר לעשות הכנה לקבלת התורה.

ועוד אפשר לומר, דאמרו חז"ל (מסכת אבות) שוב יום אחד לפני מיתתך. והנה ישראל ידעו שבשעת קבלת התורה יהיה להם מס"נ, כמ"ש נפשי יצאה בדברך, וא"כ הו"ל שוב יום אחד לפני מיתתך, ומזה מוכרח שעשו תשובה. (מהרי"ד)

כתיב: רד העד בעם וגו' ויאמר משה אל ה' לא יוכל העם לעלות אל הר סיני וגו' (שמות י"ט כ"א), וצ"ב הויכוח בין השי"ת ובין מרע"ה, וערש"י ואוה"ח. ונ"ל דכשאמר לו ה' רד העד בעם אמר משה למה צריך לזרום הא אתה העדותה בנו לאמר הגבל את ההר וקדשתו, הציווי היה לי ולאהרן, ואנחנו בודאי לא נעבור הרצון, וממילא ישמרו ישראל עצמם בהסתכלם עלינו. והשיב לו ה': לך רד ועלית אתה ואהרן עמך והכהנים וגו', אתה מחיצה לעצמך ואהרן מחיצה לעצמו והכהנים מחיצה לעצמם, ממילא אתם תתקרבו להר יותר מהם, ולכך אתה צריך לזרוז אותם שלא יהרסו לעלות אל מחיצתכם. (מהר"ש)

אלו נתן לנו את התורה ולא הכניסנו לארץ ישראל

דינו :

מהרש בחידוש

העה"ב. אבל הכנסנו לארץ ישראל להיות שם
עיקר קיום התורה והמצות המשלימות את נפשנו.

אילו נתן לנו את התורה ולא הכניסנו לארץ
ישראל מצות רבות היו לנו לקיים ודיינו להגחיל

אמרי קודש

אמרי קודש

וכן כל הדורות עד שיצייר לפניו כאילו משה
רבינו מקבל את התורה מפי הקב"ה. והנה
בשעת קבלת התורה היה חירות ממלאך המות
ומיצר הרע, וע"י שמצייר לפניו עד משה
רבינו מפי הגבורה זוכה מעין מה שזכו
אבותינו בעמדם על הר סיני וממילא ביכלתו
לומר גם עתה נעשה ונשמע דהיינו להיות
מוכן לעשות בלי עיכוב. וזה המכוון בגמרא:
בשעה שהקדימו ישראל נעשה ונשמע —
להיות מוכנים מיד לעשות בלי עיכוב, אמרה
בת קול מי גילה לבני רז זה, דהיינו שנתגלה
להם סוד תכלית כוונת הבריאה, שהוא להיות
מוכן תמיד לעשות רצון השי"ת. יעזרנו
השי"ת לומר בתמידות כל אשר דבר ד' נעשה
ונשמע ונקבל עלינו לקיים תורתו ומצוותיו
יתברך שמו בשלימות.

ובאו כולם בברית יחד נעשה ונשמע
אמרו כאחד (זמר לשבת). יש לפרש דבפרשת
יתרו כתוב רק שישאל אמרו נעשה ובפרשת
משפטים לאחר שהזה משה עליהם דם הברית
אמרו נעשה ונשמע. והענין הוא, כי לא כל
אחד יכול לומר נעשה ונשמע, כי היא מדרגה
גדולה — לשון שמלאכי השרת משתמשים
בו, לכן בתחילה לא הרהיבו ישראל עוז
בנפשם לומר נעשה ונשמע, כי כל אחד החזיק
את עצמו שאינו ראוי לכך, אבל כאשר זרק
משה הדם ונכנסו כאחד בברית ונעשו כלל
אחד אז אמרו כל אחד בשביל חברו נעשה
ונשמע, דאף שלא החזיק את עצמו במדריגה
זאת בכל זאת חבירו ראוי הוא. וזה הפירוש:
ובאו כולם בברית יחד — דכאשר נתאחדו
בברית, נעשה ונשמע אמרו כאחד — שחשבו
עצמם כל ישראל כאחד ולכן אמרו נעשה
ונשמע. (מהר"י)

אלו נתן לנו את התורה. אמר ר"א

בשעה שהקדימו ישראל נעשה ונשמע יצתה
בת קול ואמרה להן מי גילה לבני רז זה
שמלאה"ש משתמשין בו דכתיב גבורי כח
עושי דברו לשמוע בקול דברו, ברישא „עושי“
והדר „לשמוע“ (שבת פח.). ופירש"י ז"ל כי
האדם צריך לשמוע תחילה מה שמבקשים
ממנו כי אינו יודע אם יהיה ביכלתו לעשות,
אבל מלאכים אין להם מונעים ומעכבים וע"כ
יכולים לקבל על עצמם גם כשאינם יודעים
עדיין מה שיבקשו מהם. ובמהרש"א ז"ל ביאר
ענין הסוד, כי האדם יש לו יצר הרע אשר
מטהו מהדרך הטובה ולכן אינו מוכן תמיד
לעשות רצון השי"ת. ובמ"ת נגלה להם סוד
זה שהוא דעת אלקים להיות מוכנים לעשות
רצון אביהם שבשמים, כדכתיב מי יתן והיה
לבבם זה להם כל הימים, דהיינו שני
הלבבות — יצ"ט ויצה"ר. ונראה לבאר דבריו,
דבעת שאיש ישראל מקיים תורתו ומצוותיו
ית"ש מקרב עצמו להקב"ה ויש לו שייכות
עמו ית"ש וכשפוגם ח"ו מתרחק מהשי"ת.
ותכלית כוונת הבריאה מובן בסברא ישרה
שאיש ישראל יקיים בתמידות תורתו ומצוותיו
ית' ולא יהיה באפשרות לעבור כלל. ואיתא
בשם הבעש"ט ז"ל דבעת אשר איש ישראל
רוצה לקיים מצות עשה וקשה עליו להכריח
עצמו, או ח"ו כשיצה"ר מסיתו לעבור על
ל"ת וקשה עליו למנוע עצמו, העצה והסגולה
היא לעסוק בתורה בהלכות הל"ת או העשה
ההם. וזו היתה כוונת ישראל: כל אשר דבר
ד' נעשה ונשמע, דמאחר שיש לנו התורה
ע"י זה נעשה ונשמע שזו סגולה שנהיה תמיד
מוכנים לעשות בעזרתו ית"ש. וענין הסגולה
הוא דאיתא שבשעה שהאדם עוסק בתורה
יצייר לפניו כאילו בעל השמועה עומד לפניו

שנאמר (ישעיה סה) והיה טרם יקראו ואני אענה עוד הם מדברים ואני אשמע. נמצא שגם הקב"ה מקדים נעשה לנשמע. וזה פירוש הפסוק: כתפוח בעצי היער כן דודי בין הבנים. דכמו שישראל הקדימו נעשה לנשמע, כמו התפוח, כן הקדים הקב"ה נעשה לנשמע. ומתורצת קושית התוס'. וזו הכוונה נעשה ונשמע אמרו כאחד, שישראל אמרו נעשה ונשמע כמו האחד היחיד והמיוחד.

(מהר"י)

איתא בגמ' (שבת פט:) דיצחק אמר להקב"ה בשעה שאמרו ישראל לפניך נעשה ונשמע קראת אותם בני בכורי ישראל. וצריך ביאור, מדוע קרא הקב"ה לישראל בני בכורי דוקא כשאמרו נעשה ונשמע. ונ"ל, ע"פ מה ששמעתי מא"א ז"ל לפרש הקרא בתהלים (ב' ו'): „אספרה אל חוק ה' אמר אלי בני אתה אני היום ילדתיך“, דנודע מה שכתבו הספה"ק דבעל תשובה ביום שובו הוא כקטן שנולד, היינו שהעונות אשר עשה עד היום לא יזכרו עוד, והוא ראוי מהיום לקבל השפעות קדושה עליו כאילו לא חטא מעולם. ולא עוד, אלא שגדולה מדרגתו מקטן שנולד, דקטן שנולד יכול להיות עכוב להשפעות קדושה מצד מולידיו, היינו אב ואם, כידוע שזה גורם הרבה, והקב"ה ברוב רחמיו וחסדיו על הבעל תשובה אשר שב באמת ובלב שלם, מסלק ממנו ג"כ המניעה מצד אביו ואמו, והוי כאילו היה בנו של הקב"ה, כביכול, וממילא יש לו סיוע שיש בו ממש מצד מולידיו. ונודע בספה"ק דתשובה נקראת חוק, (כי על פי שכל אנושי א"א להבין איך מועילה התשובה להכרית את כל המשחיתים שנוצרו בעת עשיית העבירה). וזו כונת דוד המע"ה: „אספרה אל חוק ה'“, אספרה הוא לשון ספיר, דהתשובה צריכה להיות כל כך זכה וצחה עד שהקב"ה יאמר אליו „בני אתה“, והרי אתה כעת כקטן שנולד. ולא כקטן שנולד מאב ואם בשר ודם, אלא „אני היום ילדתיך“, ואדרבה יחוק ויאשר כחך להמשיך שפע קדושה מצד מולידך, כי אני הוא המולידך, אד"ק ז"ל.

ועוד אפשר לפרש, דבפרשת משפטים כתיב: „את כל אשר דבר ד' נעשה“, ואח"כ כתיב: ויכתוב משה את כל דברי ד' וגו' ושתים עשרה מצבה לשנים עשר שבטי ישראל וגו'. ויקח ספר הברית ויקרא באזני העם ויאמרו כל אשר דבר ד' נעשה ונשמע. ודקדקו המפרשים, למה בתחילה אמרו רק נעשה, ואחר כך אמרו נעשה ונשמע. והענין בזה, עפ"מ דאיתא במכילתא פלוגתא ח"א י"ב אבנים לי"ב שבטים אבן א' לכל שבט ושבט, וח"א י"ב מצבות לכל שבט ושבט. וצריכים להבין, למה אמרו חכמים שהיו י"ב מצבות לכל שבט. וי"ל, דאיתא בקדמונים דאף שחלק הקב"ה גבולות בעולמו, שאין ישראל יכול להיות כהן או לוי וכו', זהו רק בפועל ממש, אבל ע"י לימוד התורה יכול כל אחד לזכות לכל הקדושות. ולרמוז זה, נתן משה רבע"ה י"ב מצבות לכל שבט, כי ע"י התורה יכול כל אחד מהם להכלל בקדושות כל הי"ב שבטים. ועל כן מקודם אמרו רק נעשה — היינו, אותן המצוות שאנו יכולים לקיים בפועל ממש, אבל כשראו שנתן לכל אחד מהשבטים י"ב מצבות, וגם: ויקח משה את ספר הברית ויקרא באזני העם, הבינו שעל ידי התורה יכולים לזכות לכל הקדושות, ע"כ אמרו כל אשר דבר ד' נעשה ונשמע, נעשה אותן המצוות שיש ביכלתנו לעשות בפועל, ונשמע אותן המצוות שאין ביכלתנו לקיים בפועל ממש, וגזכה אליהן ע"י קדושת התורה. וזהו: ובאו כולם בברית יחד — היינו ע"י ספר הברית, נעשה ונשמע אמרו כאחד היינו שאמרו נעשה ואח"כ נשמע, כנ"ל.

(מהר"ד)

נעשה ונשמע אמרו כאחד. אפשר לפרש הלשון „אחד“, דאיתא במסכת שבת (פח.) אמר ר' חמא ברבי חנינא מאי דכתיב כתפוח בעצי היער, למה נמשלו ישראל לתפוח, לומר לך מה תפוח זה פרי קודם לעליו אף ישראל הקדימו נעשה לנשמע. והקשו בתוס', תימה שמביא קרא כתפוח בעצי היער דבהאי קרא לא נמשלו ישראל לתפוח אלא הקב"ה כדכתיב כן דודי בין הבנים ע"כ. ויש לתרץ,

אלו הכניסנו לארץ ישראל ולא בנה לנו את בית הבחירה

דינו:

1234567

מדרש בחידוש

אלו הכניסנו לארץ ישראל ולא בנה לנו את בית המקדש דיינו כי כל אחד היה יכול לעשות במה בתוך ביתו ולהקריב עליה קרבן כי הא דתנן באו לגלגל הותרו הבמות וכו'. אבל לא די זה אלא שרצה לבנות לנו בית המקדש. שמקום המזבח הוא שער השמים כמו שהעיד לנו יעקב אבינו כשהקיץ מחלומו בלכתו לבית לבן. ויהיו הכהנים מקריבים הקרבנות, משרתים מיוחדים לכך,

ובזה יהיו לרצון ית' יותר. ועל כן משנבנה בית המקדש נאסרו הבמות ושוב לא הותרו. (בהגדה הנ"ל נדפס כך ביהמ"ק בבא בפ"ע ובית הבחירה בבא בפ"ע).

אילו בנה לנו את בית המקדש ולא בנה לנו בית הבחירה הוא קדש קדשים דיינו. הואיל והיה מקבל ברצון את קרבנותינו משם. אבל רצה לבנות ג"כ לנו בית הבחירה להשכין שם שכינת

1234567

אמרי קודש

ולא בנה את בית הבחירה. ואח"כ בפסקה השניה על אחת כמה וכמה וכו', מסיים: ובנה לנו את בית הבחירה לכפר על כל עוונותינו, ומקודם לא אמר ולא בנה לנו את בית הבחירה לכפר על כל עוונותינו.

ויש לבאר, דהנה אף שהקב"ה נתן לנו את ביהמ"ק להקריב בו קרבנות לא היתה עיקר הכוונה שאם האדם יחטא ח"ו יביא קרבנות אלא הרצון האמיתי הוא שיהיה הכל בשלימות ועל ידי קדושת ביהמ"ק נזכה להשלים עצמנו לפני השי"ת ביתר שאת, ועיקר ביהמ"ק הוא להקריב בו קרבנות התמידים וקרבנות המועדים אבל לא חטאות ח"ו.

וי"ל שזה רמז מסדר ההגדה. דמתחלה נקט רק ובנה לנו את בית הבחירה, כי עיקר התכלית של ביהמ"ק הוא שיהיה הכל בשלימות גמורה ואח"כ אנו מסיימים ובנה לנו את בית הבחירה לכפר על כל עוונותינו שגם אם ח"ו חיסרנו לפני השי"ת מ"מ בנה לנו את בית הבחירה לכפר על כל עוונותינו שנוכל לתקן ולהשלים עצמנו שיהיה הכל בשלימות גמורה. יעזור לנו השי"ת שנוזכה לקיים מצוותיו יתברך בשלימות, תמידין כסדרן ומוספין כהלכתן ומצות הקרבן פסח הבא לקראתנו לשלום לקיים הכל באהבתו ויראתו יתברך. (מהר"י)

ובזה אפשר לפרש ג"כ כונת יצחק אע"ה: „כשאמרו ישראל לפניך נעשה וגשמע", שאז שבו כולם בתשובה שלימה, אלא שנתיראו שלא תהיה להם מניעה לעשות ולשמוע ולקבל השפעות הקדושה מצד מולידיהם, ע"כ „קראת אותם בני בכורי ישראל", שהעדת עליהם שהם בניך ותהיה להם סייעתא דשמיא לעשות טוב וחסד. יזכנו ה' לעבדו באמת ובלב שלם.

ויאמרו כל אשר דבר ה' נעשה וישב משה את דברי העם אל ה' (שמות י"ט ט'), ואיתא בתרגום ירושלמי: וחזר משה ית פתגמי עמא בצלוי קדם ה'. וצריך להבין מה ענין התפלה כאן. ונראה לפרש, דבטור בהל' יוהכ"פ איתא: י"א שמוציאין ס"ת בליל יוהכ"פ, וגם נוהגין לבקש מחילה מהתורה"ק מה שפגמו כל השנה, ולקבל עליו לקיים את התורה מהיום והלאה, אבל רבינו הקדוש מלובלין זי"ע ועכ"א לא היה נוהג כן, רק עמד בתפלה בלא ס"ת. ואמר הטעם דהו"ל כמקבל עליו בנקיטת חפץ ויש לחוש לשבועת שוא. וע"פ זה אפשר לפרש כוונת הירושלמי, דכשאמרו ישראל נעשה וגשמע הו"ל כשבועה בנקיטת חפץ כיון שהיה בשעת קבלת התורה, וחשש משה רבנו ע"ה שלא תהיה ח"ו שבועת שוא, על כן השיב את דברי העם בצלוי, כלומר שביקש מה' ית' שיעזור להם שיוכלו לקיים את התורה כפי שקבלו עליהם.

עַל אַחַת בִּפְמָה וּבְפִמָּה טוֹבָה כְּפוּלָה וּמְכַפֶּלֶת לְמָקוֹם עָלֵינוּ, שֶׁהוֹצִיאָנוּ מִמִּצְרַיִם, וַעֲשֵׂה בָּהֶם שְׁפָטִים, וַעֲשֵׂה בָּאלֹהֵיהֶם, וְהַרְג אֶת בְּכוֹרֵיהֶם, וְנָתַן לָנוּ אֶת מְמוֹנָם, וְקָרַע לָנוּ אֶת הַיָּם, וְהַעֲבִירָנוּ בְּתוֹכּוֹ בְּחֶרֶבָה, וְשַׁקַּע צָרֵינוּ

מדרש בחידוש

אוצר החכמה

נזונים כמ"ש משה ליתרו והיה הטוב ההוא אשר ייטיב ה' לנו והטבנו לך לא אמר מהטוב ההוא אלא הטוב כלו כאלו הוא הטוב הראוי לך שאנו ממונים עליו והטבנו אותו לך. ומטעם זה מתמצית א"י כל העולם שותה.

קָרַע לָנוּ אֶת הַיָּם אֵין הַכּוֹנֵה כָּאֵן עַל יַם סוּף תַּחְתּוֹן שֶׁאֵ"כ הִיל"ל קָרַע לָנוּ יַם סוּף אֵלֶּא כּוֹנֵנוּ אֵל הַיָּם הַמְּכוּוֹן אֵל הַיָּם הַגָּדוֹל הַנִּקְרָא יַם כְּנֶרֶת. וְזֶה נִקְרָא גַם הוּא יָם לַהֲיוֹתוֹ סוּף כָּל סוּף שֶׁאֵין לַמָּטָה מִמֶּנּוּ וְקָרַע לַהֲצִיאָנוּ מִשָּׁם.

הַעֲבִירָנוּ בְּתוֹכּוֹ בַּחֲרֵבָה יַעַן לֹא יִדְבַּק

מִמִּימֵיהֶם כָּלֹם, אֵ"נ אִפְשָׁר לֹמַר שֶׁלִּהְיוֹתוֹ יָכוֹל

הוּא יִתְבַּרְךְ לְגֻוָּלָנוּ בַּמִּדֶּה הַתַּחְתּוֹנָה שֶׁשָּׁמָּה יַם הוּא הַמֵּלָאךְ הַגּוֹאֵל שְׂגָל אֶת יַעֲקֹב אֲבִינוּ כְּמוֹ שֶׁהָעִיד הוּא בַּעֲצָמוֹ וְלֹא רָצָה לְגֻוָּלָנוּ אֵלֶּא בַּמִּדֶּה שֶׁשָּׁמָּה מִי כְּמוֹבָא בִּסְה"ז. וְע"כ אִמַּר שֶׁקָּרַע לָנוּ אֶת הַיָּם וְהַעֲבִירָנוּ בְּתוֹכּוֹ בַּחֲרֵבָה. כְּלוּמַר הַשְּׁפָעוֹת שֶׁבָּאוּ לָנוּ הֵיוּ מִמָּקוֹם גְּבוּהָ כְּאִילוֹ הַיָּם הַהוּא חָרַב וַיִּבֶשׁ עִם הַיּוֹתוֹ מֵלֹא כָּל טוֹב וְהַכֹּל בָּא בְּאַמְצָעוֹתוֹ.

שֶׁקַּע צָרֵינוּ בְּתוֹכּוֹ בִּי"ת בְּתוֹכּוֹ הִיא כְּמוֹ בִּשְׁבִיל כְּלוּמַר כְּדִי לַהֲצִיאָא מֵהֶם הַטּוֹבִים שֶׁבָּהֶם כִּי בְּמִיתָתָם גָּבְלוּ בְּקִדּוּשָׁה כְּמ"ש.

סִפְּק צָרְכֵנוּ בַּמִּדְבָּר אַרְבַּעִים שָׁנָה. חֲזוֹר וּפּוֹרֵט הַדְּבָרִים שֶׁקָּבְלוּ מִמָּקוֹם גְּבוּהָ שֶׁאִמַּרְנוּ וְאִמַּר סִפְק צָרְכֵנוּ וְכו'. הֵינּוּ כָּל דְּבָר שֶׁהִיָּה צָרִיךְ לָנוּ אִף אִם הִיָּה בִּידֵינוּ מֵאוֹתוֹ דְּבָר כְּגוֹן מִי שֶׁהִיָּה לוֹ נֶמָּה חֲלִיפּוֹת שְׁמִלוֹת שֶׁאִם הֵיוּ בָּלִים הִרְאִישׁוֹנִים הִיָּה יָכוֹל לַחֲלִיף עִכ"ז לֹא בִּלְתֵּה מַעֲלִיו וְכִיּוּצָא בְּכָל חֲדָבְרִים. וְאִפְשָׁר לְפָרֵשׁ מ"ם מַעֲלִיךְ מִם הַסִּיבָה. וְאִמַּר סִפְק וְלֹא נָתַן לָנוּ צָרְכֵנוּ. לַהֲדוּיעַ כִּי לֹא נָתַן אֵלֶּא שִׁיעוֹר הַמִּסְפִּיק וְלֹא יַעֲדִיף כְּמוֹ שֶׁמִּצִּינוּ בְּמִן שֶׁלֹּא הֵיוּ לֹקְטִים אֵלֶּא אִישׁ לְפִי אֲכָלוּ לְמַעַן לֹא יִסִּירוּ בְּטַחֲנוֹם מִמֶּנּוּ. וְזֶה עֲשֵׂה לָנוּ בַּמִּדְבָּר שְׁמֵם וְחָרַב. אֲשֶׁר הָשִׁיר הַמְּמוֹנָה שֶׁם אֵינוֹ הַפֶּץ בִּישׁוּב וְחִבְרַת בְּנֵי אָדָם אֵלֶּא מְכַלָּה

עֲזוּ יִת' וְתִהְיֶה תָמִיד עִמָּנוּ וּמֵאֵז הַלֵּאָה לֹא זֹה שְׂכִינָה מְכוּתֵל מִעֲרַב. כֵּן תְּגַלֶּה לַעֲיָנִי כָּל הָעַמִּים בַּמַּהֲרָה בִּימֵינוּ.

הִנֵּה יִקְשֶׁה עַל מָה יֵשׁ לָנוּ אֲצִלוּ יִתְבַּרְךְ הַטּוֹבָה כְּפוּלָה וּמְכוּפֶּלֶת שֶׁאִם בִּשְׁבִיל פִּשְׁטוֹת מָה שֶׁהוֹלֵךְ וּמַחֲשֵׁב, הֲלֹא עֲלֵיהֶם אִמַּר כְּמָה מַעֲלוֹת לְמָקוֹם עָלֵינוּ. וְאִף אִם יֵשׁ לָנוּ לַהֲחֻזֵּק לוֹ יִת' טוֹבָה כְּפוּלָה וּמְכוּפֶּלֶת עַל הַמַּעֲלוֹת שֶׁאִמַּר הַכֶּרֶחַ הוּא שֶׁעֲשֵׂה לָנוּ טוֹבוֹת יִתְרוֹת עַל אוֹתָן שֶׁאִמַּר. וְלִכֵּן גִּל' כִּי כָּל א' מִהַמַּעֲלוֹת שֶׁהוֹלֵךְ וּמַחֲשֵׁב כּוֹנֵנוּ בָּהֶם לַהֲדוּיעַ לָנוּ דְּבָר גּוֹסֵף עַל מָה שֶׁהִכְנֵנוּ בְּתַחֲלָה.

וְהַתְּחִיל וְאִמַּר הוֹצִיאָנוּ מִמִּצְרַיִם. בְּרִאשׁוֹנָה אִמַּרְנוּ אֵלֹהֵי הוֹצִיאָנוּ מִמִּצְרַיִם הֵינּוּ שְׁבוּהָ הֵינּוּ יוֹצֵאִים מִשְׁעֶבֶד הַמִּצְרַיִם עֲכָשִׁיו אוֹמְרִים הוֹצִיאָנוּ מִמִּצְרַיִם הֵינּוּ מִמָּקוֹם הַמִּצָּר לָנוּ הַרְבֵּה הוּא מִשְׁעָרֵי הַטּוֹמָאָה כְּמ"ש שֶׁנִּכְנְסוּ בְּמ"ט שְׁעָרִים.

עֲשֵׂה בָּהֶם שְׁפָטִים לֹא בְּמִצְרַיִם בְּלִבָּד אֵלֶּא גַם בְּשְׁעָרֵם הֵהֱם.

עֲשֵׂה דִין בָּאלֹהֵיהֶם. בְּתַחֲלָה עֲשֵׂה דִין בָּאלֹהֵיהֶם חוּץ מִבְּעַל צָפוֹן. אֵה"כ עֲשֵׂה דִין גַּם בָּאלוֹהֵם זֶה כְּמ"ש לְמַעַלָּה. אֵ"נ אֱלֹהִים הֵם הַמְּמוֹנִים עַל הַשְּׁעָרִים הֵהֱם וְזֶה מוֹעִיל לָנוּ שֶׁאֵין לַחוּשׁ שִׁיחֲזָרוּ לְטַמְאָנוּ כְּבִרְאשׁוֹנָה.

הַרְג אֶת בְּכוֹרֵיהֶם הוּא בְּכוֹר הַשְּׂרִים הַנּוֹזֵכִר הוּא שְׂרֵי שֶׁל מִצְרַיִם דְּכָתִיב וִירָא יִשְׂרָאֵל אֶת מִצְרַיִם מָת.

נָתַן לָנוּ אֶת מְמוֹנָם שֶׁהִבִּיאוּ עִמָּהֶם כְּשֶׁרָדְפוּ אַחֲרֵיהֶם דֹּא"ר יְהוֹשֻׁעַ בֶּן נֹדִיָּה לֹא הִיָּה סוֹס שֶׁלֹּא הִיָּה טַעוֹן עָלָיו יוֹתֵר מִעֲשֵׂרָה רַבּוּא שֶׁל זֶהָ כְּמ"ש בִּילְקוֹשׁ שֶׁה"ש עַל פִּסּוֹק שְׁחֹרָה אֲנִי וְנֹאֵוָה. וְהִגַּם כִּי הִיָּה זֶה אַחֲרֵי שֶׁקָּרַע הַיָּם הִבִּיאוּ קוֹדֵם כְּדִי לַהֲבִיאֵם עַל סֹדֵר הַקּוֹדֵם. עוֹד אִפְשָׁר לֹמַר נָתַן לָנוּ אֶת מְמוֹנָם הוּא הַשְּׁפָעָה שֶׁהִיָּה הוּא יִת' מִשְׁפִּיעַ לָהֶם לַחֲחִיּוֹתָם, נָתַנוּ לָנוּ וּמִיִּדְּנוּ הֵם

בְּתוֹכּוֹ, וְסֵפֶק צָרְכָנוּ בַּמִּדְבָּר אַרְבָּעִים שָׁנָה, וְהֶאֱכִילָנוּ אֶת הַמֶּן, וְנִמְנָן לָנוּ אֶת

אוצר החכמה

מדרש בחידוש

הֶאֱכִילָנוּ אֶת הַמֶּן. אמר המן בה"א הידיעה לפי שיש כמה מקומות שיורד משם מן זה גבוה מזה והמן הזה היה ממקום גבוה מאד שכן כתוב הנני ממטיר לכם לחם מן השמים ופי' הנני ממשיך לכם הלחם ממקום הנקרא השמים. ולזה היה יורד עם הטל למעלה ולמטה כמונח בקופסא. והטל שלמטה לא היה כטל שלמעלה אלא כסדר הוייתו למעלה היו באים תחלה הטל. למעלה

כל דבר הרואה כי זה גורם היותו מדבר. ולמען לא יקשה מה שאמרנו שספק כל דבר שהיה צריך אף אם היה בידינו כיוצא בו. ואפשר לומר כי החליפות בגדים שהיה להם בתוכן היו בליים מאליהם, מה שלא היו עושים את שהיו לבושים. וזהו דיוק שמלתך לא בלתה מעליך דוקא. והיה זה מעין המן שמה שהיו מותירים היה מסרית.

אמרי קודש

מתכוין בלימודו רק לד' לבדו אזי אין שום חילוק כלל בין תורת ד' בין תורתו כי נתאחדו כל הקדושות והכל הוא חד אחדות הקדושה. ואיתא בגמרא ובמדרשים הטעם שלא ירד המן רק ליומו כדי שילמדו ישראל מדת הבטחון שהוא העיקר בעבודת ה'. ואיתא בזוהר הקדוש שיש מזון עב ויש מזון רוחני ועוד גבוה למעלה, וכשה' יתברך עוזר לאיש ישראל אזי מתאחד הכל ונעשה אחדות אחת שגם המזון העב הופך להיות רוחני, כדכתיב כי כל בשמים ובארץ, שהשמים והארץ מתאחדים. וזהו המכוון במדרש הנני ממטיר לכם לחם מן השמים הה"ד כל אשר חפץ ד' עשה בשמים ובארץ, היינו מי אשר כל חפצו הוא רק ד', שכל כוונתו היא רק להשי"ת, ע"ז עשה בשמים ובארץ שמתאחדים הלחם מן השמים והלחם מן הארץ ונעשים חד קדושה. וזה גם כן המכוון בהמדרש: ויצא העם ולקטו דבר יום ביומו — במדה שאדם מודד וכו', כי מה שירד המן יום היה להורות על מדת הבטחון שמורה על המזון הגבוה למעלה, שע"י שאיש ישראל עוסק בתורה ומקיים אשרי אדם שומע לי וכו' (כדאיתא במד"ר דברים ז' שדרשו: אשרי אדם שומע לי — שכל שמועותיו לי, והמכוון הוא כדאיתא שכשאישראל עוסק בתורה הוא שומע ממש קולו של הקב"ה), והיינו שבין שמועות התורה שנקראות תורתו ובין

והאכילנו את המן. איתא בקדמונים שהקשו הא במן לא היה שייך מצות צדקה, דאיש לפי אכלו לקטו, ואיך קיימו ישראל שבאותו הדור מצות צדקה. ותירצו, דטעם המן לא היה שוה, שכל אחד הרגיש טעם המן לפי מעשיו, והצדקה שלהם היתה שהשפיעו טעמים לזולתם. (מהר"א)

כתיב: הנני ממטיר לכם לחם מן השמים (שמות ט"ז ד'), ואיתא במד"ר (פר' כ"ה): הה"ד כל אשר חפץ ד' עשה בשמים ובארץ. ובפסוק ויצא העם ולקטו דבר יום ביומו איתא במד"ר (שם) הה"ד ברוך ה' יום יום אמר הקב"ה לישראל במדה שאדם מודד בה מודדין לו, אני נתתי לכם את התורה שתהיו עוסקים בה יום יום, שנאמר אשרי אדם שומע לי לשקוד על דלתותי יום יום וכן ואותי יום יום ידרושון, חייכם שאשביע אתכם לחם מן השמים יום ביומו שנאמר ויצא העם ולקטו דבר יום ביומו וכו'. ויש לפרש, דאיתא בזוה"ק דיש לחם מן השמים ויש לחם מן הארץ, וכאשר איש ישראל עוסק בתורה גיזון מלחם מן השמים. ואיתא בגמרא (ע"ז יט.) ואמר רבא בתחילה נקראת על שמו של הקב"ה ולבסוף נקראת על שמו שנא' בתורת ה' חפצו. ובשל"ה איתא שלפעמים יש להיפך שבתחילה היא תורתו ואח"כ כשעוזר לו השי"ת וזוכה לחזות בנועם ד' אזי נקראת תורת ד'. אמנם האמת היא שכשאישראל

שמועות התורה שהיא בבחי' תורת ד' כוונתו היא רק להשי"ת, עי"ז נעשה הכל קדושה אחת ועל ידי זה זכו: ללחם מן השמים שנא' ויצא העם ולקטו דבר יום ביומו. יעזרנו השי"ת לזכות לחזות בנועם ד' ולהתאחד על ידינו שיהיה הכל קדושה אחת. (מהר"י) והאכילנו את המן ונתן לנו את השבת. אצל המן כתיב: וישבתו העם ביום השביעי ויקראו בית ישראל את שמו מן (שמות ט"ז ל'-ל"א), ואינו מובן, דהרי כבר כתוב קודם ויאמרו איש אל אחיו מן הוא. וי"ל, דבתחילה קראו אותו, "מן" מחמת כי לא ידעו מה הוא, אבל אחר שעברה השבת וזרח עליהם אורה, זכו להשגה יתירה לקרוא שמו מן כפי טעם הסוד, ע"י התגלות אור של שבת.

עוד נאמר שם: ויאמר משה אל אהרן קח צנצנת אחת ותן שם מלא העומר מן והנח אותו לפני ה' למשמרת לדורותיכם. כאשר צוה ה' אל משה ויניח אהרן לפני העדות למשמרת (שם ל"ג-ל"ד). ויש לדקדק בשינוי הלשון, דלפי הסגנון בכל מקום היה צריך לומר ויניח אהרן וגו' כאשר צוה ה' אל משה. ויש לומר, דמסורת בידינו מקדמונים כי אהרן ידע ברוח קדשו שהקב"ה יצוה להניח עומר מן למשמרת. וכיון שידע שכאשר השמש עולה גמס המן שעל פני השדה דאג אהרן מה יעשה אם ה' יצוהו באמצע היום לקחת עומר מן למשמרת, ולכן לא אכל אף פעם את העומר שלו כדי שיהיה מוכן אצלו ברגע שיצוהו ה'. וזהו שאמר הכתוב: "כאשר צוה ה' אל משה", דמיד שה' צוה את משה, "ויניח אהרן" וגו', כי היה מוכן אצלו ולא היה צריך שיהוי. (מהר"ש)

ונתן לנו את השבת. זכור את יום השבת לקדשו ששת ימים תעבוד ועשית כל מלאכתך ויום השביעי שבת לד' אלקיך וגו' כי ששת ימים עשה ד' את השמים ואת הארץ וגו' (שמות כ'). ובאזה"ח הקדוש דקדק על שינוי הטעם במשנה תורה, דכ' (דברים ה'): "וזכרת כי עבד היית בארץ מצרים ויוציאך ד' אלקיך משם ביד חזקה ובזרוע

נטויה על כן צוה ה' אלקיך לעשות את יום השבת". וכתב ששני הטעמים אחד, כי שבת קודש רומז על חידוש העולם כדי שיפורסם שמו יתברך בעולם וביציאת מצרים היה ג"כ פרסום אלקותו ית"ש בעולם.

וי"ל קצת יותר באריכות, על פי מה דאיתא בחינוך (מצוה כ"ה) דבני ישראל לא הרגישו בחינת יציאת מצרים עד קבלת התורה כשאמר הקב"ה אנכי ד' אלקיך דאז זכו להשיג ענין יציאת מצרים. ובמס' שבת (דף פו:) איתא: "דכולי עלמא (סברי) בשבת ניתנה תורה לישראל, כתיב הכא זכור את יום השבת לקדשו, וכתיב התם ויאמר משה אל העם זכור את היום הזה אשר יצאתם ממצרים, מה להלן בעצומו של יום אף כאן בעצומו של יום". ויש לפרש עפ"ד האזה"ח כי יצי"מ אחת היא עם חידוש העולם, ועל ידי שניהם מתפרסמת אלקותו ית"ש בעולם, והיה הרמז שבשבת ניתנה תורה לישראל כי על ידי קבלת התורה ידעו והשיגו יצי"מ, וממילא השיגו ג"כ חידוש העולם, ושבת קדש מרמז על שניהם, דשבת הוא יומא דאורייתא כדאיתא בזוה"ק, ועל כן נאמר זכור את יום השבת לקדשו בעצומו של יום בש"ק שהוא יומא דאורייתא, וע"י התורה הבינו הטעמים של שב"ק המורה על יצי"מ ועל חידוש העולם ששניהם אחת, כדברי האזה"ח הנ"ל. (מהר"א)

כתיב: אך את שבתותי תשמורו כי אות היא ביני וביניכם לדורותיכם לדעת כי אני ה' מקדשכם (שמות ל"א י"ג). פירש"י ז"ל: לדעת האומות בה כי אני ה' מקדשכם. וצריך להבין מה צורך יש שידעו האומות. ויתכן לפרש, דהנה ישנם בעוה"ר כמה אנשים שאף שהם בעצמם שומרים את השבת בכל זאת בהנכסים שלהם עושים המשרתים כל העבודות, ואינם יודעים כלל אם בעל הבית יש לו היום שבת או לא, אבל כשגם המשרתים שובתים בשבת מכל העבודות יודעים גם הם שיש שבת בעולם אשר אסור לעבוד בו שום עבודה בנכסים של ישראל.

השַׁבָּת, וְקֶרְבְּנוֹ לִפְנֵי ה' סִינִי, וְנִמְנָן לָנוּ אֶת הַתּוֹרָה, וְהַכְנִיסָנוּ לָאָרֶץ

1234567

מדרש בחידוש

במעלות הסלם להשיג השגות עליונות. עד שלא יאמר שאנו קרובים אליו ית' בלבד, אלא דבקים בו. כאשר ידבק האזור במתני איש שאין רוח עובר ביניהם והיינו דכתיב ואתם הדבקים בה' אלקיכם. וזה היה להיותם מרכבה אל שכינת עזו יתב' כמו שהיו האבות.

אוצר החכמה

נתן לנו את התורה היא הושבע"פ ולא בלבד פשוטותיה אלא גם החלק שהיו חסדים המלאכי שרת הוא סודותיה שע"ז היו מקטרגים ואומרים מה אנוש כי תזכרנו שיהיה ראוי לקבל דבר חשוב כזה תנה הודך על השמים כי באמת הוא הודה הוא הדרה של תורה שבכתב.

LORD FINE

הכניסנו לא"י לא לרשת אותה וליהנות ממנה תמיד כי זאת לא הבטיחה לנו אלא כשנהיה בחברת אבותינו כמ"ש הכתוב כי לך ולזרעך אתן את כל הארצות האל. אלא הכניסנו

ממנו המן. למעלה ממנה הטל. נמצא הטל שלמעלה הוא הטל שאמר יצחק ליעקב מטל השמים ודי למבין.

GEMAR

נתן לנו את השבת. לנו דוקא ולא לא"ה כמו שאמרו בן נח ששומר את השבת חייב מיתה שנאמר יומם ולילה לא ישבותו ואזהרה לבן נח זו היא מיתתו. וכן הוא אומר ביני ובין בני ישראל וכו' משל למלך שהוא יושב ומטרוניתא יושבת נגדו העובר ביניהם חייב מיתה. מכאן נוכל להבין כמה חביבה המתנה הזאת שנתן לנו. כי השבת הוא יום השביעי מהימים הראשונים שעשה ה' הוא בסוד ה' השוכן בתוכינו. ובהיות בתוכנו יצדק המשל שמשלו למלך והמלכה יושבין.

קרבתנו לפני ה' סיני. סיני בגימטריא סל"ם. לומר שאחר שנתן לנו את השבת כאמור קרבנו עוד קירוב יותר קרוב. בתתו לנו דרך לעלות

קודש אמרי

ליום השבת לרמוז לו דע"י שמירת שבת ימחלו לו על הכל ולא מחצה בלבד. (מהרי"ד) ונתן לנו את השבת וכו' ונתן לנו את התורה. שמאלו תחת לראשי — אלו לוחות הראשונים, וימינו תחבקני — אלו לוחות השניים. (מד"ר שה"ש). ואפשר לפרש, דידוע ששמאל הוא מדת הדין וימין הוא חסד. ואיתא ברש"י בראשית דמתחילה עלה במחשבה לברוא את העולם במדה"ד, ראה שאין העולם מתקיים שתפה למדת הרחמים והקדימה למדה"ד. וזו הכונה שמאלו תחת לראשי אלו לוחות הראשונים, שאם לא היו ישראל חוטאים היינו זוכים לשלימות גם מצד מדת הדין, אבל מכיון שנשתברו הלוחות הראשונים מוכרח העולם להתנהג במדת החסד, וזהו מה שאמרו: וימינו תחבקני — אלו לוחות השניים, היינו דימינו פשוטה לקבל שבים. ואפשר להוסיף, דאיתא בגמרא שבת קי"ח. כל המשמר שבת כהלכתו וכו'

וזו כונת רש"י ז"ל שע"י שישמור את השבת מכל וכל ידעו אף המשרתים שלו, שהם מאומות העולם, שיש שבת בעולם ואסור לישראל לעשות בו מלאכה אפילו על ידי המשרתים.

במד"ר בראשית איתא ויצא קין מלפני ה' וכו' פגע בו אדם הראשון אמר לו מה נעשה בדינך אמר לו עשיתי תשובה ונתפשרתי, התחיל אדה"ר מטפח על פניו, אמר, כך הוא כחה של תשובה ואני לא הייתי יודע. מיד עמד אדה"ר ואמר מזמור שיר ליום השבת וגו' ע"כ. וצ"ב מה שייכות מזמור שיר וכו' לכאן? ואפשר לפרש דהפי' הוא כך: קין אמר שע"י התשובה, „נתפשרתי" לשון פשרה פי' דהתשובה הועילה לו רק על מחצה, ע"ז אמר אדה"ר מזמור שיר ליום השבת, דשנינו כל המשמר שבת כהלכתה אפי' עובד ע"ז כדור אנוש מוחלין לו, משמע דע"י שמירת שבת נמחלים העבירות לגמרי, לכן אמר מזמור שיר

אפילו עזב ע"ז כדור אנוש מוחלין לו. וזו הכוונה, שמאלו — אלו לוחות הראשונים, דהחטא שגרם לשבירת הלוחות הראשונים, תחת לראשי, כי אחר אותיות ראש הם אותיות שבת, והיינו שישראל תקנו החטא על ידי שמירת שבת, ועי"ז זכו וימינו תחבקני — אלו לוחות השניים. (מהר"י)

בהושענות אומרים: אום אני נצורה כבבת, בוננת בדת נפש משיבת, גומרת הלכות שבת, דורשת משאת שבת וכו'. יש לפרש בדרך רמז דקאי על התורה, דבפרשת האזינו כתיב יבוננהו יצרנהו כאישון עינו, ופי' רש"י ז"ל יבוננהו שם בתורה ובינה, הרי שע"י התורה ^{נצורה} גוצר אותנו הקב"ה כאישון עינו, כביכול. וזהו אום נצורה כבבת בוננת בדת נפש משיבת, דע"י שמתבוננת בתורה היא נצורה כבבת. ואיתא בזה"ק כי ש"ק נקרא יומא דאורייתא, וגם איתא בזה"ק דכשהנשמה יתירה חוזרת לעולם העליון שואלים אותה אם חידשה איזה חידוש בתורה בשבת, ויש לה שמחה גדולה אם נתחדש לה. וזה י"ל בוננת בדת נפש משיבת שמתבוננת בתורה, גומרת הלכות שבת — דאף שכבר למד כל הלכות שבת, דורשת משאת שבת" — מחדש חידושים בעניני שבת. (מהר"ד)

והכניסנו לארץ ישראל. ידוע שבא"י נוונים ע"י הקב"ה בעצמו, כמ"ש (דברים יא): ארץ אשר ה' אלקיך דורש אותה, ובחור"ל נוונים ע"י ע' שרים, אבל כשאדם מקדש עצמו — געשה בחינת א"י גם בחור"ל וניזון גם שם על ידי הקב"ה בעצמו. וזהו שהתפלל יעקב, בעת שיצא לחור"ל: ונתן לי לחם לאכול וגו' (בראשית כ"ח כ'), דצ"ב למה התפלל כעת על הלחם. אלא דכוונתו היתה שאע"פ שהנני יוצא מא"י אבקש שיעזורני ה' לקדש עצמי עד שגם בחור"ל ישפיע לי הקב"ה הלחם בעצמו, בלא אמצעות ע' שרים. ולפ"ז יובן מה דא"י (ב"ר שם פר' ס"ט): רבנן אמרי על הכל השיבו ועל הפרנסה לא השיבו וכו'. א"ר איסי אף על הפרנסה השיבו שנאמר כי לא אעזבך, ואין עזיבה אלא

פרנסה כמד"א לא ראיתי צדיק נעזב וזרעו מבקש לחם. דהיינו, דרבנן סברי שעל הלחם לא השיבו, כי זהו ביטול הבחירה, דמאחר שהדבר תלוי באדם עצמו, שע"י שהוא בוחר בדרך הטוב ומקדש עצמו ניזון ע"י הקב"ה בעצמו אפי' בחור"ל, לכן לא שייך להבטיח על זה. (מהר"ש)

כתיב: אם יהיה אלקים עמדי וגו' ושבתי בשלום אל בית אבי (בראשית כ"ח כ'). פי' רש"י ז"ל: שלא אלמוד מדרכי לבן והיה ה' לי לאלקים ^{לפי' החכמה} שיחול שמו עלי מתחילה ועד סוף שלא ימצא פסול בזרעי. איתא במדרש שיעקב התפלל ועשה הכנה על הגלות. ורש"י (לעיל י"ז, ח) מביא המדרש ונתתי לך ולזרעך אחריו את כל הארצות האל והייתי להם לאלקים — שם אהיה להם לאלקים אבל בן ישראל הדר בחור"ל וכו', שעיקר השראת שכינתו ית"ש היא בא"י ששם היא הארץ המקודשת והמשכת הקדושה, אבל בארץ העמים ובין העמים קשה מאד וצריך יותר התחזקות. אבל כשאיש ישראל מחזק עצמו בגלות בה' יתברך ובתורתו עוזר לו השי"ת עוד יותר. ומעשה אבות הם סימן לבנים וסיבב השי"ת שיעקב הלך מביתו לגלות, שיעשה הכנה לבניו עד סוף כל הדורות שגם בגלות יעזור לנו השם יתברך. ועל כן כשהבטיח לו השי"ת והשיבותיך אל האדמה כי לא אעזבך עד אשר אם עשיתי את אשר דברתי לך ופירש"י שהיא ההבטחה שהבטיח הקב"ה לאברהם, ובהבטחה ההיא נאמר ושם אהיה להם לאלקים, בקש יעקב אבינו עוד: ושבתי בשלום אל בית אבי שלא אלמד מדרכי לבן, ועוד בקש שיחול שמו עלי מתחלה ועד סוף שגם כשהיו הבנים בגלות לא ימצא פסול בזרעי. כן יעזרנו ה' יתב' כ"ז היותנו פה לחזק עצמנו ולהיות לנו עזר עד שנזכה לגאולה שלימה בקרוב. (מהר"י)

הטעם שהקיף הקב"ה את א"י בימים ונהרות כדכתיב לזרעך נתתי את הארץ הזאת מנהר מצרים עד הנהר הגדול נהר פרת (בראשית ט"ו י"ח), וכתיב על ימי יסדה

(תהלים כ"ד ב') כדי לרמוז שאין ביכולת לבוא לא"י אלא בטהרה. (מהר"ש)

האבות הקדושים כולם זכו לקדושת ארץ ישראל, אך לקדושת א"י בחו"ל לא זכה רק יעקב אע"ה, דמצאנו שאבותינו התפללו בהר המוריה, באברהם נאמר בהר ה' יראה, ביצחק נאמר: ויצא יצחק לשוח בשדה, אבל אצל יעקב נאמר ויפגע במקום, ואיתא ע"ז במס' חולין (צ"א:): דאיהו עד חרן אזיל ונעקר הר המוריה ובא לקראתו, היינו שבא לקראתו כל קדושת בית המקדש וארץ ישראל אף דהיה בחו"ל וכדאיתא שקפל כל א"י תחתיו, וזה היה לרמוז שעשה הכנה לדורות לבניו שנוכל להשיג קדושת א"י אף בגלות בחו"ל.

ושמעתי כ"פ מא"א ז"ל בשם אא"ו ז"ל דאזיר הסוכה הוא אוירא דארץ ישראל ממש, ובוזה יש להבין השייכות של התפלה בכניסה לסוכה, ותזכני לשבת על אדמת קודש, דכל ענין סוכה הוא קדושת א"י. (מהרי"ד)

ולפי הנ"ל י"ל דכתיב ויאמר יעקב כאשר ראם מחנה אלקים זה ויקרא שם המקום ההוא מחנים (בראשית ל"ב ג'). ויש לדקדק, למה כתב, כאשר ראם, הוה ל"ל ויאמר יעקב מחנה אלקים זה. והנה א"א ז"ל דקדק על פירוש רש"י: „ויפגעו בו מלאכי אלקים — מלאכים של א"י באו לקראתו ללוותו לארץ“, הלא רש"י ז"ל פירש בריש פרשה זו (עה"פ) והנה מלאכי אלקים עולים ויורדים בו) מלאכים שליווהו בארץ אין יוצאים לחוץ לארץ ועלו לרקיע וכו', ואם כן איך באו לקראתו לחו"ל. ואמר, שהקדושה של יעקב מרמזת על לעתיד לבוא, ואיתא עתידה א"י שתתפשט בכל הארצות, על כן באו חוץ לגבול א"י לרמוז על הגאולה העתידה. אד"ק ז"ל. וי"ל עוד לפי הנ"ל בשם אא"ו ז"ל שיעקב אבינו זכה לקדושה שלא במקומה. וזה הרמז כאן: „ויעקב הלך לדרכו“ — לבחינתו, שהיא המשכת קדושה שלא במקומה, „ויפגעו בו מלאכי אלקים“, פגיעה הוא לשון תפילה, כדאיתא במסכת ברכות (כו.) דהיינו שהתפלל אז שתומשך קדושת א"י גם בחוץ

לארץ, „ויאמר יעקב כאשר ראם מחנה אלקים זה“, דכאשר ראה מלאכי ארץ ישראל בחו"ל — „ויקרא שם המקום ההוא מחנים“, שנפגשו שתי המחנות, שזה רומז על קדושתו שנמשכת קדושת א"י גם לחוץ לארץ, ולכן יכולים מלאכי ארץ ישראל לצאת לחו"ל, וידע שנתקבלה תפלתו.

כתיב: כל המקום אשר תדרוך כף רגלכם בו לכם יהיה מן המדבר והלבנון מן הנהר נהר פרת ועד הים האחרון יהיה גבולכם לא יתיצב איש בפניכם פחדכם ומוראכם יתן ד' אלקיכם על פני כל הארץ אשר תדרכו בה כאשר דבר לכם, (דברים י"א כ"ד). ודקדק א"א ז"ל דכאן מקדים פחד למורא, ובפרשת בשלח בשירת הים כתיב תפול עליהם אימתה ופחד, מקדים אימה לפחד. ותירץ דרש"י ז"ל כתב כאן והלא פחד הוא מורא אלא פחדכם על הקרובים ומוראכם על הרחוקים. והשתא ניחא, בשירת הים שכבר נכנעו הקרובים — הם המצרים שנטבעו בים — לכן צריכים להקדים אימה לפחד, דאז היו צריכים שהרחוקים יכנעו לפני בני, אבל כאן שהיו צריכים נסים נגד הקרובים לכן מקדים פחד למורא, דפחד קאי על הקרובים. אד"ק ז"ל.

וי"ל עוד, דאיתא עתידה א"י שתתפשט בכל הארצות, וזה יהיה בגאולה העתידה בב"א, ובפרשת ברכה כתיב ואת כל ארץ יהודה עד הים האחרון פירש רש"י ז"ל ד"א אל תיקרי הים האחרון אלא היום האחרון, הראהו הקב"ה כל המאורעות שעתידין ליארע לישראל עד שיחיו המתים. וכאן ג"כ כתיב עד הים האחרון יהיה גבולכם, ויש לומר שמרומז כאן הגבול של „יום“ האחרון, שאז תתפשט א"י בכל הארצות. וזו כונת הפסוק: פחדכם ומוראכם יתן ד' אלקיכם על פני כל הארץ, פחד על הקרובים — הם האויבים של ארץ ישראל שהיו צריכים עכשיו להלחם בהם, ומוראכם על הרחוקים — היינו על האויבים מכל שאר ארצות, וזה יהיה בעת הגאולה העתידה. וזהו: על פני כל הארץ אשר תדרכו בה, היינו בכל העולם, מפני שעתידיה א"י שתתפשט בכל הארצות, ולכן הקדים

שמן, דאם יש שמן הרבה מובן שיש זיתים מרובים. וי"ל דבמסכת הוריות (דף יג:) איתא: „אמר רבי יוחנן כשם שהזית משכח לימוד של שבעים שנה כך שמן זית מישב לימוד של שבעים שנה“, ושכחה אינה טובה לעבודת ה', לכך קאמר שאף על פי שיהיו זיתים מרובים הגורמים שכחה, יהיה לעומת זה מושך שמן כמעין, והשמן יבטל השכחה. וכן בפרשת עקב כתיב ארץ זית שמן, ופירש"י זיתים העושים שמן. וקשה למה נקט הפרי והמשקה, מה שלא אמר הכתוב כן בכל שבעת המינים, אלא, משום דהזיתים גורמים שכחה, והשמן מועיל לזכרון, וזהו עיקר השבח של הזיתים.

וקרע לנו את הים וכו' והאכילנו את המן וכו' ונתן לנו את התורה.
כתיב: אלה מסעי בניי (במדבר ל"ג א'). במד"ר (פר' כ"ג): זש"ה נחית כצאן עמך ביד משה ואהרן. מה נחית — נוטריקון הוא, נחית ר"א אומר לסיים עשית עמהם, וי"ם נתת להם, ים קרעת להם, וי"ם נתת להם, על ידי מי — על ידי משה ואהרן וכו'. ד"א נחית כצאן עמך, מהו כצאן, אלא מה הצאן הזה אין מכניסין אותו לצל הקורה כך ישראל כל ארבעים שנה שעשו במדבר לא נכנסו לצל הקורה לכך נמשלו לצאן. ד"א נחית כצאן עמך מה הצאן אין כונסין לה אוצרות אלא רועים אותה במדבר. כך ישראל כל ארבעים שנה שהיו במדבר גיוזנו בלא אוצרות. ד"א נחית כצאן מה הצאן כל היכן שהרועה מנהיגה היא נמשכת אחריו, כך ישראל כל מקום שהיו משה ואהרן מסייעים אותם היו נוסעים אחריהם שנאמר אלה מסעי בני ישראל. לקיים מה שנאמר נחית כצאן עמך. ויש לדקדק שמתחיל זש"ה נחית כצאן עמך ומסיים לקיים מה שנאמר נחית כצאן עמך, ואין דבר זה שכיח בלשון המדרש. ועוד יש לדקדק שדרש מה הצאן הזה אין מכניסין אותו לצל הקורה כך ישראל כל מי שנה שעשו במדבר לא נכנסו לצל הקורה, הלא יש גם ימות החורף שאז מוכרחים להסתתר בצל קורה. ובמתנ"כ כתב אין

פחד למורא, כי הפחד היו צריכים עכשיו והמורא יהיו צריכים לעתיד לבוא בב"א.

ועוד כתיב: והארץ לא תמכר לצמיתות כי לי הארץ כי גרים ותושבים אתם עמדי. ובכל ארץ אחוזתכם גאולה תתנו לארץ (ויקרא כ"ה כ"ג). ודקדק א"א ז"ל מה נתינת טעם היא „כי גרים ותושבים“, הלא אדרבה אם הם תושבים יכולים למכור לצמיתות. ואמר, דאיתא עתידה א"י שתתפשט בכל הארצות, וע"כ אין למכור לצמיתות, כדי להראות שמאמין בזה שתתפשט ארץ ישראל בכל הארצות והחלק שמוכר יהיה גדול פי כמה עד אין שיעור ואת החלק הגדול בודאי אין בדעתו למכור, ולכן אינו יכול למכור לצמיתות. וזה י"ל, כי אף שגרים אתם עתה, בכל זאת אין לכם רשות למכור לעתיד כיון שעתידים אתם להיות תושבים, ואז תתפשט א"י בכל הארצות, כי לי הארץ, דלעתיד יהיה כל העולם ארץ ישראל, משום כך לא תוכלו למכור לצמיתות. אד"ק ז"ל. וי"ל, שזה שמסיים ובכל ארץ אחוזתכם, כי מדבר כאן על לעתיד לבוא ואז כתיב ואעביר רוח טומאה מן הארץ, וזהו גאולה תתנו לארץ, שיתוקן אז הכל ויהיה בתכלית השלימות, ולכן לא תמכר לצמיתות. (מהר"א)

ארץ חטה ושעורה וגפן ותאנה ורמון ארץ זית שמן ודבש. יש לפרש ענין שבעת המינים שנשתבחה בהן א"י, כי ע"י השעבוד שנשתעבדו ישראל במצרים נתבררו ז' מדות, ולכך ניתנו להם שבעה עממין לרמוז על שורש הבירור שהם שבע מדות. וידוע דמדת יסוד ומלכות המה רק כוללות, יסוד כולל כל המדות וממשיך ומאיר למלכות. ולכך כתוב פעם שניה „ארץ“ — ארץ זית וגו' — לרמוז שהם אינן מדות בפני עצמן רק כוללות. (מהר"ש)

כתיב: מאשר שמנה לחמו והוא יתן מעדני מלך (בראשית מ"ט כ'). פירש"י ז"ל: „מאכל הבא מחלקו של אשר יהא שמן שיהיו זיתים מרובים בחלקו והוא מושך שמן כמעין“. וצריך להבין כפל הלשון זיתים מרובים ומושך

מכניסין אותו — בימות החמה, אבל איך אמר כל ארבעים שנה במדבר לא נכנסו לצל הקורה.

ויש לפרש הענין על פי מה ששמעתי מא"א ז"ל בפר' שמות על הפסוק מי אנכי כנ־אלך אל פרעה וכי אוציא את בני־ממצרים, פירש"י ז"ל שאמר באיזה זכות עתידין ישראל להגאל וכו'. ודקדק איך שייד שמשו רבע"ה — שהיה רעיא מהימנא — ישאל באיזה זכות. ותירץ, ששאלת משה היתה באיזה זכות עתידין להגאל בדרך נסים ונפלאות, שלא כדרך הטבע. והשיבו הקב"ה בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלקים על ההר הזה, כלומר בזכות קבלת התורה שעתידין ישראל לקבל את התורה על כן ראויים הם לאותן הנסים. אד"ק ז"ל. וי"ל שזו כוונת המדרש כאן, נסים עשית עמהם חיים נתת להם, שנשארו חיים דרך נס, ים קרעת להם תורה נתת להם, שבזכות התורה זכו לאותן הנסים. ע"י מי — על ידי משה ואהרן שקבלו את התורה. ואח"כ דורש מה הצאן הזה אין מכניסין אותו לצל הקורה כך ישראל כל מ' שנה שעשו במדבר לא נכנסו לצל הקורה, וזה שייד עם הדרש הסמוך לזה ¹³²שישראל ניזונו בלי אוצרות, היינו על ידי המן, דאיתא ברש"י במסכת גיטין יב: דפרנסה כולל כל מיני פרנסות, ממילא היה גם זה בכלל פרנסה, ששמרם השי"ת מצינים פחים שלא יהיו צריכים להכנס בצל קורה אף בימות התורף. ולכן נדמו ישראל בכל ארבעים השנה, אף בימות הגשמים, לצאן בימות החמה, כי היתה להם שמירה מיוחדת מצינים פחים. ואחר כך דורש שכ"מ שהיו משה ואהרן מסיעים אותם היו נוסעים אחריהם, דאיתא בספ"ק דהמסעות שנסעו ישראל במדבר כל אותן ארבעים שנה לא היו חלילה דרך עונש רק כדי להעלות המקומות לקדושה. וישראל האמינו בזה בלב שלם, ועל כן כל מ' שנה שהיו משה ואהרן מסיעים אותם היו נוסעים אחריהם ולא הרהרו. וזהו שמסיים לקיים מה שנאמר נחית כצאן עמך ביד משה ואהרן, שהם התכוונו רק

לקיים נחית וגו' ביד משה ואהרן בלי שום התחכמות, והאמינו שמשו רבע"ה ואהרן מנהיגים אותם בטוב כי צריכים לקדש ולהעלות כל אותם המקומות. (מהר"א)

וקרבנו לפני הר סיני. ובהודעי בסיני כולם נודעו, ולהר המוריה כולם נכרעו, (פייט ליום א' דשבועות). ואיתא בגמ' (תענית ט"ז.) למה נקרא שמו הר המוריה, חד אמר שמשם יצאה הוראה לישראל, וחד אמר שמשם יצא מורא לאומות העולם. ¹³³ופירש"י ז"ל שני פירושים, א' דקאי על הר המוריה, היינו בית המקדש, שמשם יצאה הוראה לעולם שסנהדרין גדולה ישבו שם בלשכת הגזית, ומשם יצא מורא לאומות העולם שכולם רעדו מאימת השוכן במקדש. ועוד פ' דקאי על הר סיני שמשם יצאה הוראה לעולם היינו שקבלו התורה, ומשם יצא מורא לאו"ה שכולם אחזו חיל ורעדה מהקולות. והקשה המהרש"א ז"ל לפירוש שני שפירש רש"י שהר המוריה הוא הר סיני, ובקרא מפורש לבנות בית ה' בהר המוריה. וי"ל, לפי הא דמבואר בילקוט ראובני שהקב"ה הביא את הר המוריה והניחו על הר סיני ושם נתן התורה, וא"כ שניהם אמת. ¹³⁴בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלקים על ההר הזה. וקשה, למ"ד (מנחות כו:) „על" ממש, הלא כתיב השמרו לכם עלות בהר, ואיך אמר ה' תעבדון את האלקים „על" ההר הזה. ויש לומר, דאיתא בילקוט הראובני דבשעת קבלת התורה נעקר הר המוריה ממקומו ועמד על הר סיני, כדי שיקבלו ישראל את התורה גם על הר המוריה. והענין הוא: דבשעת מ"ת רצה הקב"ה שיזכו בני ישראל לכל הקדושות והגדולות. וזה י"ל תעבדון את האלקים — על ההר הזה, שכיון שהר המוריה יהיה „על ההר הזה" תהיה עבודת ביהמ"ק ממש בשעת קבלת התורה. (מהרי"ד)

וקרבנו לפני הר סיני ונתן לנו את התורה. כתיב: ביום הזה באו מדבר סיני (שמות י"ט א'), פירש"י ז"ל: בכל יום

קלסתרין של פניו של משה דומה לאברהם, אמר להם הקב"ה, אי אתם מתביישים הימנו לא זהו שירדתם אצלו ואכלתם בתוך ביתו. אמר הקב"ה למשה לא ניתנה לך תורה אלא בזכות אברהם שנאמר לקחת מתנות באדם. ובמסכת שבת (פט.) איתא שעל טענת המלאכים שטענו תנה הודך על השמים, השיב להם משה: כלום קנאה יש ביניכם יצה"ר יש ביניכם. ובזה נצחם. והענין, כי המלאכים טענו שתי טענות: האחת, שהם חפצים שלהם יתנו התורה, „אשר תנה הודך על השמים“. והשניה „מה אנוש כי תזכרנו“, שלא תיאות התורה לבשר ודם. ולזה באו שתי תשובות. דכנגד הקטרוג מה אנוש — היתה התשובה שסעדו אצל זקנו, וכתיב והוא עומד עליהם תחת העץ ויאכלו, שנהנו מרוחניות סעודתו, כעין מ"ש ויהיו את האלקים ויאכלו וישתו. וכמ"ש כ באוה"ח הקדוש דפת לחם רומז על התורה, וכן מים וכן והשענו תחת העץ רמוז על התורה. מעתה לא היה להם פתחון פה לומר מה אנוש כי תזכרנו. ונגד טענתם שהם חפצים בתורה, היתה התשובה כי אין יצה"ר שולט במלאכים ואין להם צורך בתורה. ובזה נסתתמו טענותיהם.

ולפ"ז אפשר לומר, שלכן שלח הקב"ה המלאכים אל אברהם שיסעדו אצלו, שע"י סעודה זו נשלמו הטענות נגד המלאכים. ולא יוכלו לקרוא תגר על נתינת התורה לישראל. וז"ש ואקחה פת לחם (בראשית י"ח ה') וגו', ועי"כ לא היה עוד פתחון פה לומר מה אנוש כי תזכרנו. וסעדו לבכם — רמז לטענה השניה שאין יצה"ר שולט במלאכים, כמ"ש רש"י דעל כן כתיב לבכם ולא לבבכם, ונדחית הטענה „אשר תנה הודך על השמים“. כי על כן עברתם על עבדכם, שזה היה עיקר המטרה שנשלחתם הנה, שסעודה זו תהא הכנה למתן תורה. (מהר"ד)

חז"ל אומרים (ע"ז ב:) דאווה"ע יטענו להקב"ה כלום כפית עלינו הר כגיגית לקבל תורה כמו שעשית לישראל. ואומר להם הקב"ה: וראשונות ישמיעונו, שבע מצוות

יהיו בעיניך כחדשים כאילו היום ניתנה. וצריך להבין, הלא זה היה בר"ח ועדיין לא קבלו התורה. וי"ל, דאיתא שקודם כל מצוה צריך לעשות הכנה, והטעם פשוט דכשאדם רוצה לעשות מצוה יש לו מונעים ומעכבים, וכל ההתחלות קשות, וע"י ההכנה שאדם משתוקק ומתגעגע לקיום מצוותיו ית' אשר על זה יש פחות עיכובים, מחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה וממילא כשמגיע למעשה המצוה ממש לא נחשב להתחלה ונקל לו לבצע מחשבתו. והנה כל איש ישראל בכל יום ובכל רגע שחושב עצמו ומשתוקק ומתגעגע לה' יתברך, ובפרט ביום מתן תורה, בודאי עוזר לו ה' ית', אמנם אי אפשר להגיע ברגע אחד לשלימות הראויה וצריך משך זמן, שהשי"ת עוזר לו בכל רגע יותר ויותר, וגם אבותינו שעמדו על הר סיני אף שזכו למדרגת הגבוהה מ"מ זכו אח"כ בכל עת יותר. וזה הפירוש: כל אשר דבר ד' נעשה ונשמע, דבתחילה נעשה המצוות כפי שאנו משיגים, ומעשים אלה יהיו הכנה ל„ונשמע“, שתתוסף לנו בכל עת יותר ידיעה והשגה. וזו הכוונה בכל יום יהיו בעיניך כחדשים כאילו היום ניתנה, שישראל צריכים להשתוקק שבכל יום יקבלו השגות חדשות במצוות ה' ית' ובתורתו וממילא יהיה בעיניהם כאילו קבלו היום את המצוה, כי בכל יום תתוסף להם ידיעה שלא ידעו אתמול, ולגבי אתמול הוי מצוה חדשה, וכאשר הם ישתוקקו כראוי בודאי יעזור להם השי"ת. ולכן הביא הקב"ה את ישראל למדבר סיני בראש חודש, לרמוז להם שצריכים להשתוקק שבכל יום תתחדש הכרתם והשגתם בתורה ובמצוות, ובכל עת ישתוקקו לכך יעזור להם השי"ת שיתחדשו ויוכלו להתקרב לעבודת השי"ת ולקיים תורתו ומצוותיו ית"ש.

(מהר"י)

ונתן לנו את התורה. איתא במד"ר

פ' יתרו על הפסוק „עלית למרום שבית שבי לקחת מתנות באדם“ (תהלים ס"ח י"ט), כשעלה משה למרום באותה שעה בקשו מלאכי השרת לפגוע במשה. עשה לו הקב"ה